

**VYSOKÁ ŠKOLA EVROPSKÝCH A REGIONÁLNÍCH
STUDIÍ, Z.Ú., ČESKÉ BUDĚJOVICE**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

POSTAVENÍ SVĚDKA V TRESTNÍM ŘÍZENÍ

Autor: Marek Ryba, DiS.
Studijní obor: Bezpečnostně právní činnost ve veřejné správě
Forma studia: Kombinované
Vedoucí práce: Mgr. et Bc. Josef Kříha
Katedra: Právních oborů a bezpečnostních studií

2019

Prohlašuji, že jsem předloženou bakalářskou práci vypracoval samostatně, na základě vlastních zjištění a s použitím odborné literatury a materiálů uvedených v seznamu použitých zdrojů.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce-v elektronické podobě ve veřejně přístupné části infodisku VŠERS a v tištěné podobě knihovnou VŠERS, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb., zveřejněny posudky vedoucího a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce systémem na odhalování plagiátů.

Marek Ryba, DiS.

Rád bych poděkoval Mgr. et Bc. Josefu Kříhovi za jeho velmi vstřícnou pomoc a za cenné rady, které mi byly poskytnuty při zpracování této bakalářské práce. Jeho rady byly pro mne velice inspirativní a poučné. Dále děkuji všem, kteří byli ochotni poskytnout mi významné informace k sepsání bakalářské práce.

ABSTRAKT

Marek Ryba, DiS., *Postavení svědka v trestním řízení: bakalářská práce*. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2019. 51 s. Vedoucí bakalářské práce Mgr. et Bc. Josef Kříha.

Klíčová slova: Svědek, věrohodnost svědka, výpověď svědka, výslech svědka, právo odepřít výpověď, pachatel, trestní řád, trestní zákoník, trestní řízení, orgán činný v trestním řízení, křivá výpověď, svědek-poškozený, oběť trestného činu, práva oběti, ochrana oběti před pachatelem trestné činnosti, poznávací řízení-rekognice, vyšetřovací pokus, konfrontace.

Cílem bakalářské práce (dále jen „**práce**“) je formou teoreticko-praxeologického vhledu demonstrovat problematiku postavení svědka v trestním řízení. Věcná část práce dílem reflektuje práva a povinnosti svědka, která mu vyplývají z jednotlivých ustanovení zvláštních právních předpisů, ale také kdo může být svědkem a za jakých okolností může být jako svědek vyslýchán, na co všechno má jako svědek nárok, kdy může jako svědek vypovídat a kdy naopak vypovídat nemůže, například s ohledem na povinnost mlčenlivosti apod. V jednotlivých subkapitolách práce bude dále objasněn procesní význam institutu svědka, resp. kdo je osoba svědka, tedy, že jde například o osobu, která byla svědkem protiprávního jednání naplňujícího znaky skutkové podstaty trestného činu uvedeného ve zvláštní části zákona č. 40/2009 Sb., trestního zákoníku, ve znění pozdějších předpisů.

ABSTRACT

Marek Ryba, DiS., *The Role of a Witness in a Criminal Proceedings: Bachelor thesis* České Budějovice: The College of European and Regional Studies, 2019, 51 p.
Supervisor: Mgr. et Bc. Josef Kříha.

Key words: Witness, witness credibility, witness testimony, witness questioning, right to deny testimony, offender, criminal code, criminal code, criminal proceedings, law enforcement agency, crooked testimony, witness-victim, victim of crime, victim's rights, victim protection crime, cognitive management-recognitive, investigative attempt, confrontation.

The aim of the bachelor thesis (hereinafter referred to as “work”) is to demonstrate the problem of witness status in criminal proceedings in the form of theoretical and practical insight. The material part of the work reflects the rights and duties of the witness resulting from the individual provisions of special legislation, but also who can be a witness and under what circumstances can be witnessed as a witness the right to testify as a witness when, on the other hand, it cannot testify, for example, with regard to the duty of confidentiality, etc. In the individual subchapters of the work, the procedural significance of the witness institute, or more precisely, will be clarified. who is the person of the witness, that is, for example, a person who has witnessed an offense fulfilling the characteristics of the offense referred to in the special section of Act No. 40/2009 Coll., the Criminal Code, as amended.

Obsah

Úvod.....	8
1 Cíl a metodika bakalářské práce.....	11
2 Procesní charakteristika svědka a jeho způsobilost.....	11
2.1 Svědek jako subjekt trestního řízení	15
2.2 Věrohodnost svědka.....	16
2.3 Práva a povinnosti svědka	21
3 Práva svědka	24
3.1 Základní oprávnění svědka:	24
3.2 Povinnost svědčit.....	26
3.3 Zákaz výslechu.....	32
3.4 Práva svědka - poškozeného	34
4 Ochrana svědka	37
4.1 Utajený svědek	38
5 Výpověď svědka a provádění důkazu svědkem.....	40
5.1 Hodnocení svědecké výpovědi.....	44
6 Závěr.....	47
Seznam použitých zdrojů.....	49

Seznam použitých zkratek:

tr. řád	zákon č. 141/1961 Sb. o trestním řízení soudním (trestní řád)
tr. zákoník	zákon č. 40/2009 Sb. trestní zákoník,
LZPS	zákon č. 2/1993 Sb. Listina základních práv a svobod
OČTŘ	orgán činný v trestním řízení
Evropská úmluva	Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod

Úvod

Česká republika jako demokratický stát. Veškerá práva občanů České republiky (dále jen „**republiky**“) jsou zaručena ústavou a listinou základních práv a svobod, vyplývající ze zákona č. 2/1993 Sb., Listiny práv a svobod, která byla přijata v roce 1990, a je součástí zákona č. 1/1993 Sb., Ústavy České republiky, jež nabyla účinnosti k 1.1.1993 a zákonů, které musejí vycházet z těchto dokumentů a po vstupu do Evropské unie i z právních předpisů, které musejí být do našeho právního řádu zařazeny, avšak nikdy nesmějí být v rozporu s naší Ústavou. Mnoho občanů se domnívá, že neexistují povinnosti a na základě svých subjektivních pocitů často nedisponují sebereflexí, kdy vychází jen ze svých práv, které jsou pro ně výhodné. Avšak mnozí zapomínají na to, že jsou nejen práva, ale i povinnosti, které když se neplní, tak jsou vynucovány orgány k tomu určenými. Jednou z povinností, které vyplývají z našeho právního řádu je i povinnost vystupovat v daném, konkrétním případě jako svědek a to nejen v průběhu trestního řízení. Cílem práce je analyzovat problematiku postavení svědka v trestním řízení. Věcná část práce demonstruje nejenom práva a povinnosti svědka, které mu vyplývají z různých právních předpisů, ale také kdo může být svědkem a za jakých okolností může být jako svědek vyslýchán, na co všechno má jako svědek nárok, kdy může jako svědek vypovídat a kdy naopak vypovídat nemůže, s ohledem na utajované skutečnosti. V samostatných subkapitolách věcné části textu práce je formou analyticko-syntetizujícího vhledu objasněno procesní postavení svědka, kdy jde o osobu, která byla svědkem nějakého protiprávního jednání nebo trestného činu. Postavení svědka vychází z historických pramenů, které sahají až do doby římské říše, kdy vychází z římského práva a jsou v různých dobách upravovány dle potřeb stávající společnosti. V minulosti bylo upravováno dle potřeb vládnoucí třídy, ať to bylo ve starověku, v dalších historických obdobích a prakticky z toho vycházelo až do doby před rokem 1989 i když to nebylo tak drastické jako v historii.

Při zpracovávání práce byl využit „de lege lata“ stav účinné právní úpravy, která je v souladu s Ústavou České republiky a Listinou základních lidských práv a svobod (dále jen „**LZPS**“) České republiky.

Zpracovatel práce prakticky celý svůj život v dospělosti vykonával a do současné doby vykonává služební činnost v Policejním sboru České republiky. Ve své rodině měl vzor, když jeho otec celý svůj život pracoval v bezpečnostních složkách ve kterých byl skoro čtyřicet let a svůj služební poměr zaslouženě ukončil v zastávané služební hodnosti rada jako vyšetřovatel závažné hospodářské trestné činnosti na Krajské správě Policie ČR v Ostravě.

Stanovené cíle práce oborově korespondují s charakterem aktuálního výkonu služební činnosti zpracovatele práce, který je služebně zařazen jako vrchní inspektor, ve služební hodnosti nadpraporčík Operačního odboru Moravskoslezského kraje v Ostravě. Ve služebním poměru u Policie České republiky zpracovatel práce prošel řadou funkcí přímé bezpečnostní povahy a setkával s pojmy jako svědek, svědek-poškozený. Při výkonu služby musel řešit různé problémy, které vyvstaly ze služební činnosti. Přitom zjistil, že podstatná část obyvatel sice ví co je pojem svědek, ale již neví, jaké z tohoto vyplývají pro jeho osobu práva a povinnosti a už velice málo ví, jaká práva mají v daných případech jako svědek-poškozený.

Česká republika je podle čl. 1 odst. 1) Ústavy České republiky právním a demokratickým státem, který je založen na úctě k právům a svobodám člověka a občana. Stát je tedy povinen chránit základní práva a svobody svých občanů nacházejících se na jeho území. Kromě svých občanů je stát povinen také chránit i jiné osoby, které se nacházejí na jeho území, chránit je a ochraňovat je před pachateli trestných činů a jinými osobami, které porušily nebo ohrozily jejich práva a zájmy. Každý demokratický a právní stát by měl i při trestání pachatelů trestných činů šetřit v maximální možné míře základní lidská práva a svobody. Proto byla státním orgánům zákonem svěřena pravomoc k objasňování trestné činnosti a postihovat jejich pachatele, postupovat pouze podle pravidel, která jim vymezuje zákon.¹ České trestní právo je součástí českého právního řádu a odvětvím veřejného práva.

¹ *Ústava České republiky, Listina základních práv a svobod, ÚZ č. 388, Sagit, 192 s., ISBN 80-7208-371-6.*

Rozlišujeme trestní právo hmotné-materiální, které stanoví, co je trestným činem a jakou sankci za něho lze uložit a trestní právo procesní-formální, které upravuje trestní řízení, jak mají orgány činné v trestním řízení postupovat.²

Účelem trestního práva procesního a trestního práva hmotného je v souladu se zákonem odhalit pachatele skutku, který má znaky trestného činu, tento skutek řádně vyšetřit a postavit pachatele před soud, který rozhodne o jeho vině či nevině. Mimo důkazy materiální, technické či zdravotní jsou jedny z nejdůležitějších důkazů také svědecké výpovědi, které mohou osvětlit jak průběh trestného činu tak i motiv jednání pachatele jakož i další okolnosti důležitá pro posouzení jak pachatele trestního jednání tak i možnost jeho případné resocializace.

Počátkem 90. let, po sametové revoluci a otevření hranic, se začala v naší republice zvyšovat a rozmáhat kriminalita, a to od drobných krádeží až po organizovanou závažnou trestnou činnost. Šlo o trestnou činnost, která se v období socialismu u nás nevyskytovala nebo nám nebyla známa. Jednalo se například o obchodování s bílým masem, různé druhy podvodů, distribuce drog, prodej zbraní, terorismus apod. Při prošetřování této trestné činnosti muselo zásadně dojít ke změnám jednak při samotném šetření, ale také i v legislativě, například v trestním zákoně a trestním řádu. Tyto změny a opatření se týkaly i samotných svědků.

Šlo o závažné případy, kdy jeden z pachatelů se rozhodl prolomit mlčení, chtěl vypovídat proti svým spolupachatelům. Ze strany ostatních pachatelů hrozilo, že budou na pachatele-svědka vyvíjet nátlak, ovlivňovat nebo vyhrožovat. Bylo nutné zajistit například snížení trestu, zajistit jeho ochranu a bezpečnost, případně mu zajistit novou identitu apod. Zde se můžeme setkat s institutem utajený svědek. Jelikož v současné době je taková ochrana, utajení nebo změna identity velice finančně náročná, provádí se proto u zvláště závažných trestných činů. Je zde také možnost využít pro objasnění trestné činnosti také tzv. spolupracujícího obviněného. Rovněž i zde půjde jen o velmi závažnou trestnou činnost, když výměnou za nižší uložení trestu uvádí a usvědčuje takový obviněný nebo obžalovaný své spolupachatele.

² KUPKA, V., *Trestní právo hmotné, Obecná část*, 1. vydání, vyd. Armex Publishing, Praha 2010, 148 s., ISBN 978-80-86795-86-7.

1 Cíl a metodika bakalářské práce

Cílem práce je formou teoreticko-praxeologického vhledu objasnit postavení svědka v trestním řízení, jeho povinnosti a práva, postavení svědka-poškozeného, který může vystupovat jako oběť trestného činu, zajištění jeho práv na odškodnění. Povinnost svědka v různých fázích trestního řízení, práva svědka na odmítnutí vypovídat, práva svědka na ochranu před případným nebezpečím ze strany obviněných, případně jeho a jejich kompliců. Zvláštnosti při výslechu svědků osob mladistvých nebo nezletilých a rovněž specifikace výslechu osob přestárlých, případně výslechu osob s duševní poruchou.

2 Procesní charakteristika svědka a jeho způsobilost

Zákon v českém právním řádu pojem svědka nedefinuje, pouze vymezuje jeho povinnosti, práva a postup při provádění důkazů výpovědi svědka. Svědkem je fyzická osoba rozdílná od obviněného, která byla vyzvána-předvolána orgánem činným v trestním řízení, aby jako svědek vypovídala o skutečnostech důležitých pro trestní řízení, které sama vnímala svými smysly, tedy viděla, slyšela apod. Svědek se může také sám či z podnětu některé ze stran trestního řízení dostavit k orgánu činnému v trestní řízení a provést svědeckou výpověď. Svědek nemůže být zastupován jinou osobou a to proto, že jeho postavení je vytvořeno tím, že nějakou situaci přímo pozoroval nebo vnímal. Proto se nemůže také brát ohled na přání nějaké osoby, která ohlásila trestný čin, aby nebylo její jméno uváděno, jestliže její výslech je nezbytný ke zjištění skutkového stavu. Toto však neplatí, když jde o svědka, jehož osobnost a osobní údaje mají být utajeny. Výpověď očitého svědka má výjimečné postavení, když tato výpověď je v trestní řízení považována za jeden z mála přímých důkazů, které mohou vést k usvědčení pachatele.³

Svědék je osoba, která podává nebo může podat věrohodnou výpověď o nějaké závažné či důležité věci. Důležitý rovněž může být zejména očitý svědek, který vypovídá o něčem, co sám viděl, slyšel nebo byl přítomen či byl svědkem.

³ JELÍNEK, J. a kol., *Trestní zákoník a trestní řád poznámkami a judikaturou*, 1. vydání, Praha Leges 2009, 1216 s., ISBN 978-80-87212-22-6.

Aby bylo možno důležité právní akty potvrdit, vyžadují se i dnes svědkové, například při svatbě, závěti apod. Rovněž při vyšetřování nebo v občanských, ale v i trestních sporech je svědek osoba, která není ani stranou sporu ani zaměstnancem příslušného úřadu. V historických, ale i moderních právních systémech platí, že občan, který něco důležitého o sporné věci ví, je povinen poskytnout nebo podat svědectví. Za toto mu náleží i náhrada výdajů, času. Svědecká povinnost se však nevztahuje na osoby, jež jsou k dané věci vázány státním nebo stavovským tajemstvím (například lékařským, zpovědním apod.). Toto oprávnění však může být ze zákonných důvodů odstraněno a poté musí svědek vypovídat pravdu. Nevztahuje se i na případy, kdy by svědek mohl svým svědectvím uškodit sobě nebo osobě blízké.

Svědectví může také významně ovlivnit rozhodnutí soudu, záleží však na tom, aby svědectví bylo pravdivé, to znamená, aby nebylo zkreslené a neskrývalo důležité skutečnosti. K takovému zkreslení skutečnosti může třeba dojít buď proto, že se svědek mýlí nebo proto, že chce lhát či klamat. Pravděpodobnost omylu bývá obvykle menší u očitých svědků, kteří danou skutečnost sami pozorovali nebo také zažili. Aby se vyloučilo takové záměrné zkreslení, je svědek před výpovědí poučen o křivém svědectví nebo jak je tomu v anglosaském právu, kdy přísahá na bibli, že bude mluvit pravdu a nepravdivé „křivé“ svědectví je trestné. Proto se proti křivému svědectví některé staré společnosti bránily, aby zdůraznily závažnost takového svědectví. Poukazovaly na to, že svědek nebyl sám, kdo danou událost viděl, ale byly to i různé mocnosti, nebo dokonce, že událost zná a viděl i Bůh. Například indický Manuův zákoník pachateli, ale i svědkovi připomíná, že svědky jsou nebo byli také zároveň „bohové, nebe, země, voda, srdce, Měsíc, Slunce, oheň, vítr a soumrak“. Dále stanoví, že pokud pachatele nebo svědka krátce po daném svědectví postihne nějaké neštěstí, jeho přiznání nebo svědectví bylo falešné. Latinský název pro svědka je *testis*, kdy slovo je patrně odvozeno nebo souvisí s *varlaty*, které mu snad kdysi soudce při výpovědi nebo svědectví držel v ruce. V celé historii práva jsou svědci jedni z nejdůležitějších osob v jakémkoliv právním sporu, zejména byli v minulosti důležití v trestním právu.⁴

⁴ GRIGULEVIČ, I.R., *Dějiny inkvizice*, Svoboda 1973, 387 s.

V mnoha historických obdobích docházelo k ovlivňování svědků, a to jak z mocenských pozic, tak docházelo i k mučení svědků. Tím došlo k nepravdivým svědeckým výpovědím, které podstatně ovlivnily tyto procesy, a docházelo tak k nespravedlivým trestům, například u inkvizice. V tomto bylo pokračováno i v pozdějším období, kdy jiné svědectví bylo od obyčejného člověka a jiné postavení jako svědek měla šlechta, či vládnoucí třída. K porušování významu svědka docházelo v některých případech, zejména v politických procesech, jako v době nedávno minulé.

Například ve 12. až 14. století, v době „největšího rozkvětu“ inkvizice, existovali falešní svědci. Například ve službách inkvizice, mezi kterými byli i různí zločinci, vrazi, zloději a jiné živly. Jejich výpověď nebo svědectví neměly žádnou právní platnost u světských soudů, ale u inkvizice tomu bylo právě naopak. V této době docházelo k tomu, že proti obžalovanému mohla svědčit jeho žena, děti, sestry otec, matka, jakož i jiní příbuzní nebo rovněž služebnictvo.⁵

Nepřihlíželo se však k jejich výpovědím ve prospěch obžalovaného, neboť se soudilo, že na příznivé výpovědi mohou mít veliký vliv příbuzenské svazky, závislost svědka na obžalovaném. Při inkvizičním procesu byla konfrontace svědků obžaloby s vězni zakázána. Za jediný důvod zproštění svědka jeho funkce byla považována osobní zášť. Proto bylo umožněno obžalovanému před vyšetřováním napsat seznam svých osobních nepřátel, kteří by mohli nebo byli schopni ze msty falešně svědčit proti němu. Nacházelo-li se na seznamu se jmény jméno udavače nebo svědka, pozbývala jejich výpověď platnost. Vězeň však s touto skutečností nebyl seznámen. Většina svědků byla v podstatě svědky obžaloby. Obžalovaný nemohl mít na svou obhajobu vlastní svědky, protože inkvizice by je mohla obvinít ze sympatií ke kacířství. Stávalo se tedy, že svědek měnil svou výpověď, ale inkvizice stejně jako u udavačů brala v úvahu jen takové změny ve výpovědi, které prohlubovaly vinu obžalovaného, nikoliv změny, jež ji zmírňovaly nebo ho zprošťovaly nespravedlivého obvinění, přičemž vězni se zpravidla oznamovaly jediné první změny.

⁵ GRIGULEVIČ, I.R., *Dějiny inkvizice*, Svoboda 1973, 387 s.

Je třeba se také zmínit o tom, že „neposlušný“ svědek, který jedná nebo jednal v rozporu se zájmy inkvizice, se sám mohl stát obětí obžaloby z kacířství. Svědek byl zcela v moci inkvizice, kdy přísahal, že zachová v úplné tajnosti své spojení s ní. Byl zcela bezmocný a bezbranný a inkvizitoři ho mohli pod jakoukoliv záminkou porušení slibu utajení nebo snahy o to, aby vyšetřování bylo zavedeno na scestí, mučit, aby dosáhli „pravdivé“, pro ně výhodné svědecké výpovědi či svědectví. Neposlušného svědka mohla inkvizice obžalovat z falešného svědectví a odsoudit ho do vězení, dokonce i doživotně, nebo k nošení oděvu s potupnými znaky. Jednalo se o oděv s dlouhými pruhy červeného sukna ve tvaru šlehajících plamenů, které se našivaly na záda a na prsa. Z tohoto je patrné, že svědek to měl velice těžké a složité, kdy sám se mohl stát „obětí“ inkvizice.⁶

V současném českém právním řádu je postavení svědka upraveno v jednotlivých ustanoveních zákona č. 141/1961 Sb., trestní řád, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „**trestní řád**“), kdy v Hlavě V, která je nazvána Dokazování, v ustanovení §§ 89- 118 trestního řádu. Jedním z výčtů důkazních prostředků v trestním řízení je právě výpověď svědka, jakožto o svědkovi samotném, jeho postavení a celé problematice, týkající se osoby svědka. Rovněž v zákoně č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „**trestní zákoník**“), kdy tento hovoří i o trestní odpovědnosti svědka a stanoví případné trestní sankce při výpovědích svědka, ale i na jeho ochranu.⁷

Výpověď svědka je jedním z nejdůležitějších důkazních prostředků v našem trestním řádu. Osoba svědka, která je předvolána orgánem činným v trestním řízení je povinna se dostavit a uvést vše co ví nebo co se dozvěděla o daném případě. Měla by vždy vypovídat pravdu. Pokud by se svědek na předvolání nedostavil bez řádné omluvy, může mu být uložena pořádková pokuta a nakonec může být i předveden před orgán, který jej předvolal dle ustanovení § 98 trestního řádu. Jak již bylo uvedeno, musí svědek vždy vypovídat pravdu, co o případě a skutečnostech ví, je mu známo, jinak hrozí svědkovi i možnost trestního postihu pro trestný čin křivé výpovědi.

⁶ GRIGULEVIČ, I.R., *Dějiny inkvizice*, Svoboda 1973, 387 s.

⁷ JELÍNEK, J. a kol., *Trestní zákoník a trestní řád poznámkami a judikaturou*, 1. vydání, Praha Leges 2009, 1216 s., ISBN 978-80-87212-22-6.

Znalci se mohou tohoto trestného činu dopustit pokud by podali nepravdivý znalecký posudek, dle ustanovení § 346 trestního zákoníku. Při výpovědi svědka před orgánem činným v trestním řízení, může být přítomen i jeho právní zástupce.⁸

K výpovědi jako svědek nemůže být nucena jakýmkoliv způsobem osoba, která požívá diplomatické imunity a výsady. K výslechu takového svědka může být přistoupeno tehdy, jestliže osoba s diplomatickou imunitou a výsadou sama prohlásí a uvede do protokolu, že chce být jako svědek k danému případu vyslechnuta.

2.1 Svědek jako subjekt trestního řízení

Trestní řád České republiky nestanoví přesné podmínky svědecké způsobilosti. Svědkem mohou tedy být osoby trestně neodpovědné, ale i děti, osoby s vadami fyzickými a psychickými. Naše právní úprava vychází ze stanoviska, že tato osoba může být vyslechnuta jako svědek, je však nutné přezkoumat schopnost takové osoby správně vnímat nebo vypovídat, aby byla možnost zhodnocení její výpovědi. Vznikne-li pochybnost, že svědek je schopen vnímat zřetelně jev, o kterém má být podáno svědectví, nebo řádně vypovídat o všem, co vnímal, například dítě, které je již způsobilé dostatečně vnímat jevy, náležitě je registrovat a reprodukovat, vyřeší tuto otázku orgán činný v trestním řízení případ od případu sám, a to za pomoci znalce psychiatra případně psychologa.⁹

Kromě neslučitelnosti funkce svědka s funkcí jiné osoby v témže trestním řízení, nemůže být svědkem obviněný, a to ani v poměru k jiným spoluobviněným. Trestní řád žádným způsobem neomezuje okruh možných svědků a nestanovuje podmínky svědecké způsobilosti.

⁸ JELÍNEK, J. a kol., *Trestní zákoník a trestní řád poznámkami a judikaturou*, 1. vydání, Praha Leges 2009, 1216 s., ISBN 978-80-87212-22-6.

⁹ CÍSAŘOVÁ, D. a kol., *Trestní právo procesní*, Linde Praha 1999, 485 s., ISBN 80-7201-141-3.

Zákon se tím snaží zajistit, aby se zřetelem k nezastupitelnosti svědecké výpovědi a k jejímu významu existoval co nejširší okruh osob, které mohou být vyslyšány jako svědci, a aby se mohlo důkazu svědecké výpovědi co nejvíce využívat.

Svědky tedy mohou být osoby dospělé, mladistvé i nezletilé (mladší 15 let), osoby s duševními nebo fyzickými vadami, cizinci nebo osoby bez státní příslušnosti, a to i když se nacházejí v cizině. Svědkem může být i poškozený, byť je více zainteresován na výsledku trestního řízení než svědci jiní, avšak i v tomto případě je kladen důraz na význam svědecké výpovědi. Obdobně to platí i o zúčastněné osobě.

Svědkem může být i osoba, která byla původně v dané věci spoluobviněná, avšak v průběhu trestního řízení byla z případu vyloučena k samostatnému projednávání případu, nebo bylo rozhodnuto pravoplatně o zproštění obvinění nebo o zastavení trestního stíhání. Poté může být přikročeno k výslechu jako svědka orgány činnými v trestním řízení.

2.2 Věrohodnost svědka

Věrohodnost svědka vyjadřuje míru souladu výpovědi se skutečností. U takové výpovědi je událost líčena bez jakéhokoliv zkreslení, je líčena tak, jak skutečně proběhla a odpovídá realitě. V opačném případě nevěrohodná výpověď zahrnuje zkreslené údaje, smyšlené skutečnosti, které neodpovídají realitě. Posouzení věrohodnosti je velmi obtížná problematika forenzní psychologie. Forenzní psychologie hledá indikátory, které umožní rozpoznat, kdy vyslychaný zkresluje uváděné informace a uvádí klamné údaje a zda vypovídá pravdivě.¹⁰

V činnosti orgánů činných v trestním řízení rozlišujeme obecnou a speciální věrohodnost. U obecné věrohodnosti chápeme psychologickou charakteristiku svědka a to posouzením, zda svědek je schopen správně vnímat a uchovávat v paměti prožité události a tyto události je schopen si poté vybavit a přesně reprodukovat. Každý člověk má jinak nastavenou svou věrohodnost. Má trochu bujnější fantazii, má slabší paměť a

10 ČÍRTKOVÁ, L., *Kriminální psychologie*, 1. vydání 1998, 243 s., ISBN 80-85858-70-3.

je zde možnost pokud bychom na takového svědka více tlačili a dostali jej tzv. „do úzkých“, že by si následně mohl nějaké skutečnosti upravovat anebo dokonce lhát. Je nutno i zjišťovat speciální věrohodnost. V takovém případě je nutnost zkoumat z jakého důvodu dochází ke lživé výpovědi, zda svědek nemá strach z pomsty nebo strach z odsouzení okolí. Je nutno při výslechu sledovat jak verbální vyjadřování svědka, tak i nonverbálního chování svědka při výslechu. K pozitivnímu verbálnímu kritériu lze přistupovat jako obecně spolehlivějším. Na takovém výslechu lze postavit odůvodnění rozsudku. Zda se jedná o lživou výpověď, lze odhalit pomocí schopnosti vnímat sledováním vyslychaného. Nonverbální signály jsou víceznačné, v závislosti na situaci mohou nabývat různých významů. Pro orientační posouzení věrohodnosti mají neverbální klíče cenu v porovnání k mluvenému slovu.¹¹

Položíme-li si otázku, co je věrohodnost výpovědi a svědectví, tak zjistíme, že je to zjištění pravdivých skutečností, které jsou nutné pro trestní řízení, bez jakýchkoliv subjektivních názorů na danou věc nebo bez vlivu okolních poznatků, které vypovídající mohl zaslechnout, nebo s někým jiným konzultovat. Při práci u policie, ale i u dalších orgánů činných v trestním řízení je velmi důležitý přístup ke všem svědkům jakéhokoliv případu. V daných případech je nutno přistupovat ke svědkům různým pohledem, jiný přístup je k dospělému svědkovi, který nemá žádné omezení a jiný přístup je seniorům, kteří se již na případnou věc dívají jiným pohledem, musí být podstatně větší trpělivost u vyslychajícího. Jinak budeme vyslychat osoby mladistvé nebo děti.

Při prvním styku se svědkem policista vnímá jeho přístup k danému případu, zejména jde-li o svědka nebo svědka-poškozeného. Také je důležité, o jaký případ jde, zda jde jen o banální případ, nebo jde o případ, který vzbudí rozruch v okolí nebo i v širším měřítku, například v médiích. V takovém případě je nutné uvažovat o věrohodnosti kteréhokoliv svědka, který je zjištěn nebo který se sám přihlásí.

Policista by měl při zajišťování svědků být klidný, nestranný, neměl by se před nepovolanými vyjadřovat k šetřenému případu. Neměl by sdělovat, co bylo zjištěno

11 ČÍRKOVA, L., *Kriminální psychologie*, 1. vydání 1998, 243 s., ISBN 80-85858-70-3.

ohledáním místa činu a podobně. Již při prvním kontaktu se svědkem může policista získávat informace o jeho vztahu k danému případu, zejména vztahu k poškozenému, ale také případnému pachateli, jeho pravdo mluvnosti a tím i věrohodnosti.

Výslech svědka je nutno, pokud to čas a další okolnosti dovolí, řádně připravit, využít k tomuto všechny informace, které o svědku víme, případně zjistit, jaká je to osobnost, jak s ním jednat, zjistit jeho postoje k vyšetřované věci anebo si dopředu zjistit, zda má fantazii, v jaké formě, čím by si mohl svou výpověď upravit podle své představivosti. Také je vhodné mít možnost si připravit otázky, kterými by se dala ověřit i svědkova věrohodnost.

Jiný přístup bude ke svědku, který je velmi mladý, dítě, mladistvý, dospělý se základním vzděláním, vysokoškolák anebo osoba, která je v dané problematice odborníkem, a jinak budeme přistupovat k osobě přestárlé, nemocné. Vždy by se mělo vycházet z osobnosti svědka. K těmto skutečnostem je nutno přistupovat již v přípravě výslechu a zejména u poučení svědka o jeho právech a povinnostech, abychom nemuseli v budoucnu výslech opakovat a tím opětovně svědka nějakým způsobem stresovat, připomínat mu tak nepříjemné události. To platí zejména u dětí, při vyšetřování případů, kdy tyto jsou jako poškozené. Je velmi dobré, když se v takových případech přibere k výslechu psycholog, který je schopen vypracovat i znalecký posudek k věrohodnosti takové výpovědi a tím i věrohodnosti svědka.

Děti, jak je známo, mají velmi vyvinutou fantazii, a proto je nutno jejich věrohodnost zkoumat již od prvního kontaktu. Nelze však nějakým způsobem na dítě tzv. tlačit, abychom se dověděli skutečnosti, o kterých již víme, například z ohledání místa činu, prohlídky poškozeného apod. Nejlépe je nechat dítě volně vyprávět nebo ukazovat na hračky, například na autíčku, panenky nebo jiném mu blízkém předmětu, různé skutečnosti, které nechce nebo neumí vzhledem ke svému věku pojmenovat. Rovněž je vhodné nenechat do výslechu nějakým způsobem zasahovat jiné přítomné osoby, například advokáta apod. U dětí předškolního věku je třeba se domluvit s psychologem a nechat ho vést výslech. Věrohodnost takového výslechu je možno potvrdit zvukovým záznamem. V dnešní moderní technické době i obrazovým záznamem, bez vědomí nezletilé osoby.

U starších dětí je rovněž nutno ověřovat věrohodnost, jelikož tyto jsou již schopny manipulovat s fakty, upravovat si skutečnosti podle sebe, aby neublížily sobě, příbuzným, kamarádům apod. Abychom získali důvěru starších dětí a tím i věrohodnost jejich výpovědí, je nutno s nimi jednat jako s dospělými, jak se někdy říká „být na stejné notě“, být jejich „kamarádem“, být na jejich úrovni, nepovyšovat se, nebo například hovořit jejich jazykem a nechat je rovněž volně vypravovat, neskákat jim do vyprávění a jen si jejich výpověď kontrolovat dle zjištěných skutečností.

Přibrání rodičů k výslechu osoby mladší osmnácti let je možno přistoupit tehdy, když přítomnost rodiče může přispět k správnému provedení výslechu. Účast rodiče však nemůže nahradit nutnou přítomnost pedagoga nebo osoby, která vyhovuje ustanovení § 102 odst. 1) trestního řádu. Porušením tohoto ustanovení by došlo tehdy, pokud by osoba přítomna výslechu osoby mladší osmnácti let, který byl slyšen nebo by mohl být slyšen v téže věci jako svědek. K porušení ustanovení § 102 odst.1) trestního řádu, by došlo také tehdy, pokud by nebyly dodrženy podmínky tohoto ustanovení i když osoba již dovršila osmnácti let v době výslechu. Vždy musí být řádně poučena o svých právech a povinnostech jako svědka a význam jejího výslechu. Pokud však svědek dovrší osmnácti let před soudem, již se nepostupuje podle ustanovení § 102 odst.2) trestního řádu.¹²

S dospělými je to někdy obtížnější vzhledem ke skutečnostem, které si umějí dát do souvislosti s případem, ke kterému mají vypovídat. Někteří dospělí jsou přesvědčeni o tom, že hovoří pravdu, i když si mohli dát do své výpovědi údaje, které zaslechli v okolí nebo od jiných osob, a na své věrohodnosti většinou trvají, i když někdy vzhledem k vědomostem vyslyšajícího o případu víme, že neříká pravdu, a to buď úmyslně, nebo nevědomky, například když chtějí být zajímavými apod.

¹² JELÍNEK, J. a kol., *Trestní zákoník a trestní řád poznámkami a judikaturou*, 1. vydání, Praha Leges 2009, 1216 s., ISBN 978-80-87212-22-6.

Specifickým nebo i jiným způsobem bychom měli přistupovat k věrohodnosti výpovědi u osob přestárlých, které již ztrácejí pozorovací schopnosti nebo již zapomínají. K nim je třeba přistupovat s trpělivostí a pochopením a třeba se po nějaké době k věci vrátit.

K věrohodnosti výpovědi svědka je nutno přistupovat i ze strany vyslyšajícího, který si může na základě svých znalostí a zkušeností vytvořit na případ svůj názor a pak vede výslechy svědků tak, aby výpověď byla v souladu s jeho názorem nebo zjištěním. Vyslyšající by neměl nikdy svůj postoj k danému případu, ke kterému se svědek vyjadřuje dát před tímto svědkem najevo ani naznačit, co je mu o případu známo.

Věřohodnost výpovědi svědka musíme zkoumat ze všech stran, zjistit co nejvíce informací ke svědkovi, jeho vztahu k případu, zejména k případnému pachateli, který by mohl svědka kontaktovat.

Rovněž i zde je možný vliv advokáta na svědka. Nikdy by neměl vyslyšající nechat advokáta se svědkem o samotě, kde by tento advokát mohl jen několika slovy svědka ovlivnit nebo vystrašit. Dále jsou zde rodinné podmínky, vzdělání a další skutečnosti, které by na něj mohly mít nějaký vliv nebo jinak mohly ovlivnit jeho výpověď. Svědek a jeho výpověď je jedním z nejdůležitějších důkazů při vyšetřování, proto musíme věrohodnosti svědka věnovat náležitou pozornost.

Svědkem ve faktickém smyslu je fyzická osoba, která vlastními smysly vnímala určitou skutečnost, děj či jiné okolnosti, které mají význam pro trestní řízení.

Svědkem v procesním smyslu je jen fyzická osoba, která byla řádně předvolána, a jako svědek řádně poučena podle ustanovení trestního řádu a trestního zákoníku, o významu svědecké výpovědi pro trestní řízení, o povinnosti vypovídat pravdu, o trestně právních následcích křivé výpovědi, o možnosti odepřít výpověď, o zákazu výpovědi apod. Teprve v tomto případě se stává v trestním řízení svědkem v pravém slova smyslu.

2.3 Práva a povinnosti svědka

V našem trestním řádu je výslovně zakotvena povinnost každého se na předvolání orgánů činných v trestním řízení (dále jen „OČTŘ“) dostavit a vypovídat jako svědek o tom, co je mu známo o trestném činu a o pachateli nebo o okolnostech důležitých pro trestní řízení, viz. ustanovení § 97 trestního řádu.

Mezi OČTŘ patří dle ustanovení § 12 odst. 1) trestního řádu soud, státní zástupce a policejní orgán.¹³

Svědek musí být především poučen o svém právu odepřít výpověď. Právo odepřít výpověď jako svědek má podle platného českého právního řádu v trestním řízení příbuzný obviněného (obžalovaného) v pokolení přímém, jeho sourozenec, osvojitel, osvojenec, manžel a druh, viz. ustanovení § 100 odst. 1) trestního řádu.¹⁴

Pokud je obviněných více a svědek je v uvedeném poměru jen k některému z nich, má právo odepřít výpověď, stran jiných obviněných jen tehdy, nelze-li odloučit výpověď, která se jich týká, od výpovědi týkající se obviněného, k němuž je svědek v tomto poměru.

Svědka je oprávněn odepřít vypovídat, jestliže by svojí výpovědí způsobil nebezpečí trestního stíhání sobě, svému příbuznému v pokolení přímém, svému sourozenci, osvojiteli, osvojenci, manželu nebo druhovi anebo jiným osobám v poměru rodinném nebo obdobném, jejichž újmu by právem pocíťoval jako újmu vlastní, dle ustanovení § 100 odst. 1) trestního řádu.¹⁵

¹³ JELÍNEK, J. a kol., *Trestní zákoník a trestní řád poznámkami a judikaturou*, 1. vydání, Praha Leges 2009, 1216 s., ISBN 978-80-87212-22-6.

¹⁴ JELÍNEK, J. a kol., *Trestní zákoník a trestní řád poznámkami a judikaturou*, 1. vydání, Praha Leges 2009, 1216 s., ISBN 978-80-87212-22-6.

¹⁵ JELÍNEK, J. a kol., *Trestní zákoník a trestní řád poznámkami a judikaturou*, 1. vydání, Praha Leges 2009, 1216 s., ISBN 978-80-87212-22-6.

Dle nálezu Ústavního soudu je pojem osoba blízká podle čl. 37 odst.1) LZPS znamená, že osoba může odmítnout vypovídat jako svědek i tehdy, není-li mezi dotčenými osobami vztah rodinný, nýbrž jen silný citový vztah, kdy by újmu jedné osoby pociťovala druhá osoba jako újmu vlastní. Břemeno tvrzení takového vztahu spočívá na svědkovi. Přátelství ovšem může představovat stejně pevné anebo dokonce i silnější pouto, nežli je tomu u rodinných vztahů, a to podle rčení, že nikdo si nevybírám vlastní rodinu, nýbrž právě své přátele.

V daném nálezu Ústavní soud řešil stížnost na postup vyšetřovatele jakož i dalších OČTŘ, když svědkyni, která odmítla svědeckou výpověď, uložil pořádkovou pokutu dle § 66 odst.1) trestního řádu, přičemž stížnost proti udělení pořádkové pokuty byla vždy orgány činnými v trestním řízení zamítnuta. Dle tohoto nálezu bylo porušeno právo stěžovatelky odepřít výpověď podle čl. 37 odst. 1) a vlastnické právo podle čl. 11 odst.1) LZPS.¹⁶

Zpracovatel práce byl přítomen odborné diskusi, která byla realizována v rámci instrukčně metodického zaměstnání, směřovaného k vyšetřovatelům závažné hospodářské činnosti, kteří analyzovali nálezu Ústavního soudu ze dne 9. července 2018. V rámci shora naznačené odborné diskuze byla procesně vymezená aplikační možnost, jak by se postupovalo, pokud by svědek-zaměstnanec odmítl vypovídat jako svědek o trestné činnosti svého zaměstnavatele na kterém je existenčně závislý a při tom o jeho trestné činnosti ví skoro všechno, ale odvolával by se na nálezu Ústavního soudu, ze dne 9. července 2018 s tím, že by jeho újmu pociťoval jako újmu vlastní. V rámci vyhodnocení odborné diskuze byla naznačena možnost, kdy v případě, že by bylo vyhověno takovému svědkovi odmítnout výpověď, skončilo by veškeré vyšetřování hospodářské trestné činnosti v nenávratnu.

Svědek nesmí být soudem či jiným OČTŘ vyslechnut o okolnostech, týkajících se utajovaných skutečností chráněných zvláštním zákonem, které je povinen zachovat v tajnosti, ledaže byl této povinnosti příslušným orgánem zproštěn.

¹⁶ *Nález Ústavního soudu č. II. ÚS 955/18, JUD37837CZ, Brno, ze dne 9.7.2018, systém ASPI, stav k 7.1.2019.*

Svědka nesmí být vyslýchán k věci též tehdy, jestliže by svou výpovědí porušil státem uloženou nebo uznanou povinnost mlčenlivosti, ledaže byl této povinnosti příslušným orgánem nebo tím, v jehož zájmu tuto povinnost má, zproštěn.

Tento zákaz výslechu se nevztahuje na svědeckou výpověď týkající se trestného činu, stran něhož má svědek oznamovací povinnost podle trestního zákona a rovněž tak se nevztahuje na svědeckou výpověď o utajovaných skutečnostech klasifikovaných stupněm utajení „Důvěrné“ nebo „Vyhrazené“, dle ustanovení § 99 odst. 1) trestního řádu.¹⁷

Poučení svědka končí apelem na povinnost vypovědět úplnou pravdu a nic nezamlčet a upozorněním na význam svědecké výpovědi z hlediska obecného zájmu a na případné trestní následky křivé výpovědi.

Na toto pamatuje ustanovení § 346 trestního zákoníku, které „nehodnému“ svědkovi hrozí trestem odnětí svobody na šest měsíců až tři léta nebo zákazem činnosti, nebo případně trestem odnětí svobody od dvou až na deset let. Tohoto trestného činu se může dopustit svědek nejen před orgány činnými v trestním řízení, ale i před notářem, který je v postavení soudního komisaře, před vyšetřovací komisí zákonodárného shromáždění ale i před mezinárodním soudem.¹⁸

Zcela jinak je tomu u výslechu policisty, kdy na základě rozhodnutí Nejvyššího soudu, podle kterého jsou policisté před trestním soudem v postavení svědka, jsou policisté povinni vypovídat i bez zbavení mlčenlivosti. Toto rozhodnutí se stane součástí Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek Nejvyššího soudu. Výjimkou však stále zůstávají utajované informace.

¹⁷ JELÍNEK, J. a kol., *Trestní zákoník a trestní řád poznámkami a judikaturou*, 1. vydání, Praha Leges 2009, 1216 s., ISBN 978-80-87212-22-6.

¹⁸ ŠÁMAL, P. A kol., *Trestní řád*, Komentář I. Díl, 5. vydání, Praha: C.H. Beck 2005, s. 1432, ISBN 80-7179-405-8.

Na základě Instrukce č. 505/2001, (dále jen „**instrukce**“) vydaných Ministerstvem spravedlnosti, vnitřní a kancelářský řád pro okresní, krajské a vrchní soudy, podle ustanovení § 23 instrukce, soudce zjistí všechny potřebné osobní údaje vyslychané osoby.

U příslušníků ozbrojených sil a bezpečnostních složek České republiky, uvede místo jeho faktického trvalého bydliště jeho místo působení v zaměstnání, případně jeho postavení. Toto se nevztahuje pouze na příslušníky ozbrojených sil a bezpečnostních složek, nýbrž se toto vztahuje i na soudce a státní zástupce. Zjistí-li soud, že vyslychaná osoba se zabývá ochranou obětí nebo zajišťuje jejich bezpečnost, rovněž se neuvádí místo trvalého pobytu, nýbrž se uvede přesná adresa zaměstnavatele nebo organizace.¹⁹

Vyžaduje-li to potřeba pro rozhodnutí nebo pro statistické sledování, je soudce oprávněn zjistit i další potřebné údaje k osobě. Mezi tyto další potřebné údaje patří rodné číslo, rodinné poměry, majetkové poměry, výdělkové poměry, počty dětí, počet uzavřených svazků, rozvodů, příčiny rozvratu manželství, nejvyšší dosažené vzdělání a státní příslušnost.

V případě, že výslech je prováděn za pomoci videotelefonu, tak jak je uvedeno v ustanovení § 23 instrukce, je totožnost vyslychané osoby zjištěna dopředu, ze strany zaměstnance soudu nebo osoby, kterou určí soudce před zahájením řízení.²⁰

3 Práva svědka

Trestní řád stanoví práva svědka, jeho povinnosti a postup při provádění svědeckého důkazu.

3.1 Základní oprávnění svědka:

1. Právo odepřít výpověď, podle ustanovení § 100 trestního řádu.

¹⁹ *Instrukce č. 505/2001*, vydaná Ministerstvem spravedlnosti, vnitřní a kancelářský řád pro okresní, krajské a vrchní soudy, vydáno 3.12.2001, 295 s.

²⁰ JELÍNEK, J. a kol., *Trestní právo procesní*, 5. aktualizované vydání, Linde Praha, Právní a ekonomické nakladatelství a knihkupectví v roce 2007, 749 s., ISBN 978-80-7201-641-9.

2. Právo na respektování zákazu výslechu svědka, podle ustanovení § 99 trestního řádu, právo vypovídat ve svém mateřském jazyce, respektive v jazyce, o kterém uvede, že ovládá, případně má právo na zajištění tlumočnicka, podle ustanovení § 2 odst. 14) trestního řádu a podle ustanovení § 28 trestního řádu.
3. Právo na právní pomoc, je právo, aby jím zvolený advokát byl přítomen při výslechu svědka.
4. Právo ohroženého svědka na poskytnutí informací o pobytu obviněného nebo odsouzeného, podle ustanovení § 44a trestního řádu,
5. Právo ohroženého svědka na poskytnutí ochrany, podle ustanovení § 55 odst. 2) a podle ustanovení § 209 trestního řádu, zákon č. 137/2001 Sb., o zvláštní ochraně svědka a dalších osob v souvislosti s trestním řízením
6. Právo na svědečné, podle ustanovení § 104 trestního řádu.²¹

Je nutné si uvědomit, že před výslechem svědka je třeba vždy řádně zjistit jeho totožnost a jeho poměr k obviněnému a projednávanému případu.

Právo odepřít výpověď-jde o první výjimkou z obecné povinnosti vypovídat jako svědek, která je upravená v ustanovení § 97 trestního řádu. Ustanovení § 100 trestního řádu má tři odstavce, kdy v prvním odstavci je vymezeno, kdo je oprávněn odepřít výpověď jako svědek, aby případně svou výpovědí nenarušil rodinné vztahy nebo nevystavil osoby sobě blízké nebezpečí trestního stíhání. Tento bod je rozšířen nálezem Ústavního soudu z roku 2018, ke kterému jsem se již vyjádřil blíže shora.²²

Orgán, který provádí výslech, je povinen poučit svědka o jeho právu odepřít výpověď a svědkovi sdělit, o jaký skutek jde, čeho se bude výpověď týkat. Po zahájení trestního stíhání je povinen označit osobu obviněného, v jehož věci má nebo bude vypovídat. Když je obviněných více, je potřeba označit všechny obviněné, v jejichž věci má nebo bude svědek vypovídat. Bez tohoto nemůže svědek posoudit, jestli má či nemá právo odepřít výpověď. Ve druhém odstavci je svědek oprávněn odmítnout výpověď v případě, kdy by svou výpovědí způsobil nebezpečí trestního stíhání sobě, svému

²¹ *Instrukce č. 505/2001*, vydaná Ministerstvem spravedlnosti, vnitřní a kancelářský řád pro okresní, krajské a vrchní soudy, vydáno 3.12.2001, 295 s.

²² ŠÁMAL, P. a kol., *Trestní řád I*, § 1- 156, komentář, 7. vydání, Praha: C.H. Beck 2013, 1920 s., ISBN 978-80-7400-465-0.

příbuznému v pokolení přímém, svému sourozenci, osvojitelovi, osvojenci, manželu nebo druhu anebo jiným osobám v poměru rodinném nebo obdobném, jejichž újmu by právem pocíťoval jako újmu vlastní. Toto právo svědka na odepření výpovědi vychází z čl. 37 odst. 1) LZPS. Ve zmíněném článku je uvedeno, že každý má právo odepřít výpověď, jestliže by jí způsobil nebezpečí trestního stíhání sobě nebo osobě blízké. Svědek tedy může odmítnout vypovídat podle ustanovení v § 100 odst. 2) trestního řádu i v případě, pokud mu nehrozí trestní stíhání ve věci, ve které je vyslýchán, ale může mu hrozit trestní stíhání za skutek, který není orgánům v trestním řízení doposud znám. Postup podle ustanovení § 11 odst. 2) trestního řádu se ve vztahu k nim uplatní jen za situace, kdy tyto blízké osoby nejsou obviněnými ve věci, ve které je svědek vyslýchán; jestliže by taková osoba byla v této věci obviněnou, pak by přicházelo zpravidla v úvahu odepření výpovědi podle ustanovení § 100 odst. 1) trestního řádu.²³

U povinnosti řádně poučit svědka o jeho právu odepřít výpověď je nutno postupovat tak, aby svědek tomuto právu porozuměl, zejména se bude jednat o svědka osoby nezletilé nebo mladistvé, případně u osoby přestárlé. Tomuto je nutno přihlížet, aby osoba následně neuvedla, že nebyla řádně poučena o svém právu. Dále má svědek právo být vyslýchán ve svém mateřském jazyce nebo v jazyce o kterém uvede, že jej ovládá. Rovněž dále budu rozebírat právo ohroženého svědka na poskytnutí informací o pobytu obviněného nebo odsouzeného a také na právo na poskytnutí ochrany svědka v souvislosti s trestním řízením. Je samozřejmé, že pokud svědek se dostaví ke své svědecké výpovědi se svým zvoleným advokátem, tomuto je umožněno být přítomen u jeho výpovědi a případně po skončení výslechu je advokátovi umožněno také klást nějaké otázky na svědka. Vše musí být řádně protokolováno a advokát je uveden v protokolu jako přítomná osoba.

Svědék-poškozený, dále budeme hovořit o oběti trestného činu, disponuje právy dle jednotlivých ustanovení zákona č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „**zákon o obětech trestných činů**“).²⁴

²³ Česko. Sjednání č. 209/1992 Sb., o *Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod*, (tiskový zákon), In Sbirka zákonů, Česká republika 1992, částka 41.

²⁴ Česko. Zákon č. 45/2013 Sb., o *obětech trestných činů a o změně některých zákonů*, (tiskový zákon), In Sbirka zákonů, Česká republika 2013, částka 20.

3.2 Povinnost svědčit

Povinnost svědčit je uvedena v ustanovení § 97 trestního řádu, kde se uvádí, že je povinností dostavit se na předvolání k orgánu činnému v trestním řízení a vypovídat jako svědek o všech okolnostech, které jsou mu známy.

Podmínkou povinnosti dostavit se a vypovídat je řádné předvolání, dle ustanovení § 98 trestního řádu. Nevyhoví-li osoba a nedostaví se, lze si toto vynutit pořádkovou pokutou nebo předvedením. Z této povinnosti dostavit se jsou vyňaty osoby požívající výsad a imunitu podle zákona nebo mezinárodního práva, dle ustanovení § 10 trestního řádu. Jak jsem uvedl výše pokud se osoba s diplomatickou imunitou nebo požívající výsady podle zákona nebo mezinárodního práva, se dostaví sama a vysloví žádost o výslech v dané věci, může být takový výslech proveden kde, tato žádost musí být zaprotokolována. V tomto případě je jasné, že nemůže být taková osoba upozorňována na možnost předvedení nebo uložení pořádkové pokuty. Dostavit se tedy musí osobně i osoby, kterým byl výslech zakázán nebo které mají právo odepřít výpověď. V trestním řádu se rovněž stanoví povinnost svědka nejen vypovídat, ale také se stanoví, jak má vypovídat.

Svědek je tedy povinen vypovídat o všem, co je mu známo o trestném činu, jeho pachateli a okolnostech, které jsou důležité pro trestní řízení. Na svědkovi, jenž odepře nebo odepírá vypovídat bez závažných důvodů, které jsou uvedené v trestním řádu, lze vynutit výpověď uložení pořádkové pokuty podle ustanovení § 66 trestního řádu.

Jde-li o opakované odepření výpovědi, může být svědku vyjádřena nedůvěra při spravedlivém rozhodnutí u soudu nebo může být jeho chování posuzováno jako urážlivé chování vůči soudu ve smyslu pohrdání soudem.²⁵

²⁵ ŠÁMAL, P. a kol., *Trestní řád I*, § 1- 156, komentář, 7. vydání, Praha: C.H. Beck 2013, 1920 s., ISBN 978-80-7400-465-0.

Z povinnosti vypovídat jako svědek jsou v trestním řádu známy některé výjimky jako například zákaz výslechu podle ustanovení § 99 trestního řádu a právo odepřít výpověď podle ustanovení § 100 trestního řádu. Další případy výjimek jsou uvedeny v Ústavě České republiky.²⁶

V případě zákazu výpovědi orgán provádějící výslech z moci úřední dbá o to, ale v případě odepření výpovědi přihlíží k tomu, zda oprávněná osoba má právo odepřít výpověď, a použije ho.

Z povinnosti vypovídat jsou vyňaty:

- osoby požívající výsad a imunit podle zákona nebo mezinárodního práva,
- osoby, jejichž výslech je zakázán,
- osoby oprávněné odepřít výpověď,
- poslanci a senátoři,
- soudci Ústavního soudu.

Svědka je třeba o jeho právu odepřít výpověď poučit. O oprávněnosti svědka odepřít výpověď rozhodne orgán, který vyslýchá svědka.²⁷

Osoby, které jsou vyňaty z povinnosti svědčit, lze však vyslechnout jako svědky tehdy jestliže sami dobrovolně se tohoto oprávnění vzdají a tato skutečnost je pak uvedena do protokolu o výslechu svědka. Odpírá-li svědek výpověď, musí vyslýchajícímu orgánu činnému v trestním řízení sdělit důvody, proč tak činí. Na vyslýchaném nelze žádat, aby jeho zdůvodnění bylo podrobné, aby tímto ustanovením o právu odepřít výpověď neztratilo smysl. Svědek může své prohlášení o odepření výpovědi odvolat.

Vypovídal-li svědek v přípravném řízení, své svědectví může odepřít v hlavním líčení a naopak. Odepře-li svědek své oprávněné svědectví v hlavním líčení, lze přečíst jeho protokol o dřívější výpovědi a to za podmínek, které jsou uvedené v ustanovení § 211 odst. 3) trestního řádu. Totéž platí, i pokud jde o veřejné zasedání o odvolání.

²⁶ ŠÁMAL, P. a kol., *Trestní řád I*, § 1- 156, komentář, 7. vydání, Praha: C.H. Beck 2013, 1920 s., ISBN 978-80-7400-465-0.

²⁷ JELÍNEK, J. a kol., *Trestní zákoník a trestní řád poznámkami a judikaturou*, 1. vydání, Praha Leges 2009, 1216 s., ISBN 978-80-87212-22-6.

Je-li výpověď svědkem odírána bez oprávnění, lze protokol s jeho výpovědí učiněné mimo hlavní líčení, na veřejném zasedání přečíst vždy.²⁸

Při splnění svědecké povinnosti nesmí svědku vzniknout žádná hmotná újma. Z tohoto důvodu je v trestním řádu stanoveno, že svědek má nárok na svědecké, což je náhrada nutných výdajů a ušlé odměny za práci.²⁹

Jako svědek může být vyslechnut i orgán činný v trestním řízení i když v minulosti byly zapojeni do trestního řízení. Tyto orgány nemusí vypovídat v dané věci tehdy, pokud by vypovídali o okolnostech důležitých pro trestní řízení, musí být však splněna některá z věcných výjimek uvedených v ustanovení § 99 odst.1,2) trestního řádu a v ustanovení § 100 odst.1,2) trestního řádu. O tom však rozhodne orgán, který výslech provádí. Okolnosti, které charakterizují postup orgánu činného v trestním řízení při výslechu obviněného v přípravném řízení či provádění jiného procesního úkonu podle trestního řádu nejsou předmětem povinné mlčenlivosti.³⁰

Príslušník Policie ČR je povinen vypovídat jako svědek v trestním řízení i o skutečnostech, o kterých se dověděl, nebo byl přítomen, i když by tím porušil ustanovení § 115 odst. 1) zákona č. 273/2008 Sb. o Policii ČR, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „**zákon o Policii ČR**“). Přitom nemusí být zproštěn povinnosti mlčenlivosti.³¹

Jinak se postupuje při výsleších svědka, jež má být osoba, která je služebně činná v policejním orgánu nebo je policistou jiného státu a podílí se na práci dle trestního řádu jako agent nebo provádí předstíraný převod nebo se na těchto činnostech podílí, musí být veden jako utajený svědek, zejména jeho totožnost a podoba.

²⁸ JELÍNEK, J. a kol., *Trestní zákoník a trestní řád poznámkami a judikaturou*, 1. vydání, Praha Leges 2009, 1216 s., ISBN 978-80-87212-22-6.

²⁹ *Listina základních práv a svobod*, č. 2/1993 Sb., ÚZ č. 388, Sagit, 192 s., ISBN 80-7208-371-6.

³⁰ ŠÁMAL, P. a kol., *Trestní řád I*, § 1- 156, komentář, 7. vydání, Praha: C.H. Beck 2013, 1920 s., ISBN 978-80-7400-465-0.

³¹ Česko. Zákon č. 273/2008 S., *o Policii České republiky*, (tiskový zákon). In Sbirka zákonů, Česká republika 2008, částka 91.

Toto nemusí platit, pokud státní zástupce navrhne výslech svědka bez utajení totožnosti a podoby, musí zde být vyjádření příslušného ředitele bezpečnostního sboru.³²

V případě očitých svědků, kteří viděli pachatele a to jak při páčání trestného činu nebo při jeho útěku z místa činu je možno požádat takového svědka o přesný popis pachatele případně i o spolupráci při jeho kresbě identikitu, který je možno následně použít při pátrání po pachateli.

Je možno také přistoupit k poznávacímu řízení pomoci fotografií, které by měly být označeny čísly ve fotoalbu a musí být součástí vyšetřovacího spisu. A o takovém úkonu musí být sepsán protokol, kde by byly popsány okolnosti, které svědek uvede. Svědek před takovým úkonem musí být vždy vyslechnut a poučen o svých právech a povinnostech. K takovému úkonu se přikročí jen tehdy, když podezřelý nebo pachatel není znám a podle poznávacího řízení, podle fotografií by mohl být ztotožněn. Pokud dojde k poznávacímu řízení tzv. *In natura*, tak osoba, která má být poznána se zařadí nejméně mezi další tři nebo i více osob, které by měly být přibližně stejného věku, stejné výšky a váhy, poznávaná osoba si sama vybere místo mezi zúčastněnými osobami, opatří se všichni čísly a celý takový úkon se zadokumentuje a to buď fotograficky, nebo i kamerou. Je žádoucí, aby při takovém úkonu byla přítomna nezúčastněná osoba. O úkonu se také sepíše protokol, který by měl být podepsán všemi přítomnými.

Pokud svědek z nějakých osobních nebo i jiných důvodů se nechce setkat s poznávanou osobou v tváři tvář, provede se takový úkon jiným způsobem, z jiné místnosti přes zrcadlo a podobně.

U rekognice musí být dodržena skutečnost, že osobě poznávající nesmí být osoba poznávána před úkonem ukázána, rovněž by se náhodou neměli setkat. Pokud dojde k nějakému rozporu při rekognici je nutno svědka, ale i poznávanou osobu opětovně vyslechnout.

³² ŠÁMAL, P. a kol., *Trestní řád I*, § 1- 156, komentář, 7. vydání, Praha: C.H. Beck 2013, 1920 s., ISBN 978-80-7400-465-0

V některých případech při výslechu svědka dochází ke skutečně velkým rozporům mezi výpovědi svědka a obviněného nebo obžalovaného. V takovém případě je možno podle ustanovení § 104a trestního řádu, přikročit ke konfrontaci mezi svědkem a obviněným. V přípravném řízení se tohoto úkonu použije jen zcela výjimečně. Většinou k tomuto úkonu dochází až před soudem. Svědek a obviněný musí být před konáním opětovně poučeni o svých právech a povinnostech. Ke konfrontaci dohází až po těchto úkonech. Jejím cílem je odstranit rozpory mezi výpověďmi zúčastněných osob. Vzhledem k tomu, že jde prakticky o neopakovatelný vyšetřovací úkon, dochází k tomuto jen velmi sporadicky, když není možno takové to rozpory odstranit jinými důkazy. Ke konfrontaci nelze nikdy přistoupit, pokud v daném případě svědek vystupuje jako utajený svědek. V tomto případě nelze tyto osoby postavit tváří v tvář, jak je tomu při konfrontaci vyžadováno. O konfrontaci musí být sepsán protokol, který by měli podepsat zúčastnění. Pokud však po konfrontaci vyvstane nutnost opětovného výslechu svědka, tak takový výslech se provede samostatně jen za účasti oprávněných osob. Jen zcela výjimečně lze provést konfrontaci mezi svědkem a osobou nezletilou. Tohoto úkonu by bylo zcela vhodné se raději vyvarovat, protože takový úkon může osobu nezletilou velice poškodit a pokud je již k tomuto přistoupeno provádí se toto skoro zásadně až před soudem v hlavním líčení.³³

Po provedení výslechu svědka může tento být ještě pozván-předvolán k dalším vyšetřovacím úkonům, jak je uvedeno shora. K takovým vyšetřovacím úkonům patří i vyšetřovací pokus podle ustanovení § 104c trestního řádu.

V rámci vyšetřovacího pokusu, při kterém mají být upřesněny nebo prověřeny skutečnosti, které svědek uvedl do protokolu, a to pokud možno za stejných nebo obdobných podmínek, při kterých svědek určitou událost viděl nebo pozoroval. K tomuto vyšetřovacímu úkonu je možno přibrat znalce z oboru, kterého je v dané věci třeba. Obdobně jako u vyšetřovacího pokusu se postupuje i u rekonstrukce případu podle ustanovení § 104d trestního řádu. Vždy u těchto vyšetřovacích úkonu se vyhotoví protokol, který je součástí vyšetřovacího spisu.

³³ JELÍNEK, J. a kol., *Trestní zákoník a trestní řád poznámkami a judikaturou*, 1. vydání, Praha Leges 2009, 1216 s., ISBN 978-80-87212-22-6.

Svědék může být i předvolán, aby se zúčastnil prověrky na místě trestného činu podle ustanovení § 104e trestního řádu, ke kterému byl svědek protokolárně vyslechnut. Takový úkon se provede tehdy, jeli třeba upřesnit nebo doplnit údaje, které jsou důležité pro trestní řízení.

Svědčkovi v rámci procesních úkonů může být nařízeno, aby napsal vlastní rukou potřebný počet slov za účelem zjištění pravosti rukopisu podle ustanovení § 101 odst. 4) trestního řádu.³⁴

V současné době, kdy dochází v rámci celého světa k obrovskému pohybu osob, je při vyšetřovacích úkonech, jako je výslech svědka, nutnost přibrat k věci tlumočnicka, aby bylo zajištěno právo svědka vypovídat ve své rodné řeči nebo v jazyku, o kterém uvede, že mu velmi dobře rozumí.

V takových případech dochází k velkým problémům, zejména při dnešní obrovské migraci, kdy mnoho takových osob nehovoří úředním jazykem dané země, ale nějakým místním nářečím a v rámci České republiky nelze zajistit takovému svědku tlumočnicka.

V minulosti, před rokem 1989 se takový problém řešil i tím, že ve výjimečných případech mohl být přibrán k výslechu i tlumočnick vietnamské národnosti, který dobře ovládal český jazyk. Zde však mohl vzniknout problém, že vyslychající prakticky nevěděl, o čem se tlumočnick se svědkem baví, zda je překlad svědecké výpovědi úplný a zda není nijak ovlivněn tlumočnickem, který mohl takto celou výpověď svědka ovlivnit. V současné době je již u nás více tlumočnicků a exotické jazyky, jako je pro nás čínština, korejština, japonština a obdobné asijské jazyky, není problém takového tlumočnicka přibrat.

³⁴ ŠÁMAL, P. a kol., *Trestní řád I*, § 1- 156, komentář, 7. vydání, Praha: C.H. Beck 2013, 1920 s., ISBN 978-80-7400-465-0.

3.3 Zákaz výslechu

Svědka nesmí být vyslýchán a vypovídat o okolnostech týkajících se utajovaných skutečnostech, které jsou chráněny zvláštním zákonem, a o nichž je povinen zachovávat je v tajnosti, ledaže by byl této povinnosti zproštěn ze strany příslušného orgánu. Zproštění této povinnosti lze odepřít jen tehdy, kdyby jeho výpověď způsobila státu vážnou újmu nebo škodu nebo jestliže by svou výpovědí porušil státem uznanou nebo uloženou povinnost mlčenlivosti, jestliže by byl této povinnosti zproštěn příslušným orgánem anebo tím, v jehož zájmu tuto povinnost má.

Takovýto zákaz výslechu se nevztahuje na svědeckou výpověď, která se týká trestného činu, v němž má svědek oznamovací povinnost danou podle trestního zákoníku. Zákaz výslechu se nevztahuje na svědeckou výpověď, jež se týká informace klasifikované zvláštním zákonem jako utajení Důvěrné nebo Vyhrazené.

Ochrana utajovaných skutečností, podle zvláštního zákona a ochrana mlčenlivosti, respektuje to, že zvláštní předpis, který toto poskytuje, má případnou přednost před plněním svědecké povinnosti.

Zákaz výslechu svědka se vztahuje i na ty procesní úkony, které jsou označeny jako zvláštní případ výslechu. Mezi tyto zvláštní případy výslechu patří konfrontace, rekognice, rekonstrukce, vyšetřovací pokus, v jehož rámci by měl být proveden výslech svědka, u nějž platí zákaz výslechu. Svědek, na kterého se vztahuje zákaz výslechu, nemůže být nucen k výpovědi u těchto úkonů, pokud nebyl této své povinnosti zachovávat v tajnosti utajované skutečnosti nebo povinnosti mlčenlivosti zproštěn. Jestliže nositel této povinnosti nebyl zproštěn, může respektování této povinnosti být i důvodem k zákazu požadovat podání vysvětlení. Tato skutečnost může být rovněž překážkou k předložení či vydání listiny důležité pro trestní řízení.

Zákaz výslechu svědka může být uplatněn i tehdy, je-li svědek vyslýchán jako určitá osoba před zahájením trestního stíhání. Výslech svědka i přes opatřený zákaz výslechu by byl jako důkaz neúčinný. Nelze ho jako důkaz použít, pokud by svědek nebyl zproštěn své povinnosti, i dodatečně. Zákaz výslechu a případná neúčinnost se týká jen skutečností, které jsou utajovány podle zvláštního zákona, nebo se na ně

vztahuje povinnost mlčenlivosti. Obsahuje-li výpověď svědka i jiné skutečnosti, je svědek povinen o nich vypovídat i bez zproštění mlčenlivosti. Tuto jeho výpověď je možné užít jako důkaz, pokud je možné tuto část výpovědi oddělit od části, která je předmětem utajení a ochrany podle zvláštního zákona nebo je předmětem mlčenlivosti. Dřív než učiní svědek svou výpověď, je nutné ho poučit i o zákazu výslechu. Toto je nutné uvést do sepsovaného protokolu, aby tato skutečnost byla řádně podchycena. I když platí zákaz výslechu svědka, je nutné, aby se svědek dostavil na předvolání k výslechu. K tomuto může být i přinucen.

Tím, že se na předvolání dostaví, bude možné zjistit, v jakém rozsahu jsou splněny podmínky zákazu. Orgán činný v trestním řízení, který je příslušný, posuzuje existenci skutečností, které odůvodňovaly zákaz výslechu.

Je-li nutné vyslechnout osobu jako svědka na základě mezinárodní právní pomoci Evropské úmluvy o vzájemné pomoci ve věcech trestních, je zapotřebí případný zákaz výslechu posuzovat podle právního řádu dožádaného cizího státu.

Výpověď svědka v takovém případě bude přípustným důkazem jen za předpokladu, že právní předpisy nebrání svědkovi učinit výpověď, na jejímž základě byl zproštěn mlčenlivosti, pokud to právní předpisy připouštějí.³⁵

3.4 Práva svědka-poškozeného

I když svědek, jak je shora uvedeno, má mnoho práv, v mnoha případech jich má méně než obviněný v daných případech. Zejména pokud se jedná o svědka, který je současně poškozeným. V minulosti neměl svědek-poškozený skoro žádná práva na odškodnění za nějakou majetkovou nebo jinou újmu a velice těžko se k nějakému odškodnění dostával.

K této problematice byl v České republice přijat zákon o obětech trestných činů.

³⁵ JELÍNEK, J. a kol., *Trestní zákoník a trestní řád poznámkami a judikaturou*, 1. vydání, Praha Leges 2009, 1216 s., ISBN 978-80-87212-22-6.

Tento zákon zapracoval do svého znění příslušné předpisy Evropské unie a ve svém znění upravuje práva obětí trestných činů, poskytnutí peněžité pomoci obětem trestných činů a upravuje vztahy mezi státem a subjekty, které poskytují služby obětem trestných činů. Tuto problematiku řeší ustanovení § 103a odst. 1 až 3) trestního řádu, s odkazem na ustanovení zákona o obětech trestných činů.³⁶

Za oběť trestného činu je možno posuzovat i čin jinak trestný, při kterém se oběť stala poškozeným. Musí jít vždy o fyzickou osobu, které bylo nebo mělo být ublíženo na zdraví, způsobena nějaká majetková újma nebo i nemajetková újma, čímž se pachatel spácháním trestného činu obohatil. Pokud spácháním trestného činu byla způsobena smrt oběti, považují se za oběti i příbuzní, nebo osoby, které byli na oběti závislé při své výživě. Pokud je takových osob více, považuje se za oběti každá z nich. Za zvláště zranitelné oběti se považují děti, osoby přestárlé, anebo osoby postižené fyzicky nebo psychicky.

Za oběti se také považují osoby postižené při spáchání trestného činu obchodování s lidmi podle ustanovení § 168 trestního zákoníku a trestného činu teroristického útoku podle ustanovení § 31 trestního zákoníku.

Poškozeným může být osoba při spáchání trestných činů proti lidské důstojnosti, násilným jednáním pro náboženské přesvědčení, rasu, etnické skupině, pokud je takový čin spáchán ve prospěch nějaké zločinecké skupiny. K újmě svědka-poškozeného může dojít i druhotným přístupem ze strany Policie České republiky nebo i jiných orgánů činných v trestním řízení, jakož i jiných orgánů veřejné moci, zdravotních služeb a podobně. Každá osoba, která se cítí být obětí spáchaného trestného činu je třeba považovat za oběť do té doby, pokud není prokázáno, že se nestala taková osoba obětí trestného činu, nebo jde-li o zneužití tohoto postavení.

³⁶ JELÍNEK, J. a kol., *Trestní zákoník a trestní řád poznámkami a judikaturou*, 7. vydání, Praha Leges 2017, 1312 s., ISBN 978-80-7502-230-1.

Při všech jednáních je nutno přistupovat k oběti zdvořile, respektovat osobnost a důstojnost, přihlížet k věku oběti, jejímu psychickému a fyzickému stavu a podle možnosti vycházet oběti při jednáních vstřícně tak, aby nedošlo k prohloubení újmy nebo nedošlo k druhotné újmě u oběti trestného činu.

Obětem podle zákona o obětech trestných činů, přísluší práva bez ohledu na národnost, etnický původ, pohlaví, náboženství sexuální orientaci, věk a podobně. Pokud tento zákon nestanoví jinak, přistupuje se stejně i k cizím státním příslušníkům.³⁷

Jak Policie České republiky, tak i ostatní orgány činné v trestním řízení a další subjekty poskytující pomoc mají za povinnost srozumitelně informovat jak svědka-poškozeného, tak i jiné oběti o jejich právech a umožnit jejich uplatnění. Svědek-oběť má právo na odbornou pomoc, kterou můžou poskytnout subjekty, které jsou zapsány v registru poskytovatelů pomoci a to dle předpisu uvedených v zákoně o obětech trestných činů. Tyto subjekty mají pomoci obětem trestných činů co nejrychleji a to bezplatně, zejména u zvláště zranitelných obětí. Oběti trestných činů mají právo na poskytnutí právních informací, přičemž právní pomoc podle tohoto zákona za úplaty mohou poskytovat toliko advokáti. Každá oběť trestného činu má právo na přístup k informacím, které se týkají věci, v níž se stala obětí trestného činu.

Policie České republiky poté co se dostane do kontaktu s obětí trestného činu, informuje ji o jejich právech v dané věci. Hlavně o tom, u kterého orgánu může podat oznámení o podezření, že byl spáchán trestný čin, informuje osobu o subjektech, které mají oprávnění jí pomoci v dané věci a rovněž o podmínkách bezplatné pomoci. Je nutno takovou osobu informovat o všech možnostech k zajištění její bezpečnosti, a jaké další informace jí mohou být poskytnuty, jak bude postupováno v šetření dané věci, kde se může obrátit na případnou zdravotní pomoc a také za jakých podmínek může požádat o finanční pomoc, případně na který orgán se musí obrátit. Všechny informace mohou být poskytnuty písemně a ústně řádně vysvětleny.

³⁷ Česko. Zákon č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů a o změně některých zákonů, (tiskový zákon), In Sbírká zákonů, Česká republika 2013, částka 20.

Oznamující osoba by měla dostat potvrzení o oznámení na spáchání trestného činu, toto může být provedeno i tím, že se jí předá opis oznámení. Subjekt, který má oprávnění poskytovat služby, jak je shora uvedeno, ho poučí o jeho právech jako oběti trestného činu podle trestního řádu a o průběhu trestní řízení a postavení oběti v daném případě, jako poškozeného a současně jako svědka.

Oběti trestného činu jsou dále poskytovány informace, o provedených úkonech ze strany orgánu činného v trestním řízení a o případném stavu trestního řízení. Existují však výjimky, zejména kdyby se takovou informací mohla ohrozit úspěšnost trestního řízení, jeho právní kvalifikaci. Dále musí být informován o konání veřejného projednání dané věci před soudem a o pravomocném ukončení dané věci.³⁸

Svědék-poškozený, nebo oběť trestného činu má ještě další práva na poskytnutí informací o které však musí požádat a to zejména od orgánů činných v trestním řízení, vězeňských orgánů, zdravotnických zařízení a podobně. V nutných případech musí být oběť informována do 24 hodin od zjištěné skutečnosti, které by jí mohly případně ohrozit. Ve všech shora uvedených případech svědek-poškozený, nebo oběť musí být informován v jazyce státu, jehož je oběť občanem nebo v jazyce o které prohlásí, že mu rozumí. Informace musí být poskytnuta srozumitelným způsobem a to vzhledem k osobě oběti jejího věku, psychického stavu a podobně.

Svědék-poškozený, oběť trestného činu má právo na ochranu před hrozícím nebezpečím. Policista v takovém případě provede úkon nebo přijme opatření k zajištění bezpečnosti. Stejnou povinnost v takovém případě mají i příslušníci vojenské policie, vězeňské stráže, celníci a rovněž i strážníci městské policie. Krátkodobou ochranu oběti poskytne Policie České republiky. Může dojít i k vykázání osoby z bydlíště na základě jiného právního předpisu a to rozhodnutím Policie České republiky.

Soud může vydat předběžné rozhodnutí na žádost oběti, pokud by bylo podezření z vážného ohrožení života, zdraví nebo lidské důstojnosti. Zvláštní ochranu svědka-poškozeného se poskytuje podle jiného právního předpisu nebo o utajení

³⁸ Česko. Zákon č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů a o změně některých zákonů, (tiskový zákon). In Sbírká zákonů, Česká republika 2013, částka 20.

totožnosti svědka- poškozeného se poskytne podle trestního řádu. O totožnosti oběti je zákaz zveřejnit informace, kdy se postupuje podle trestního řádu.

Osobní údaje o oběti nebo blízkých příbuzných se vedou jen tak, aby se s nimi mohli seznámit jen orgány činné v trestním řízení, je však možné v případě dosažení účelu trestního řízení nebo uplatnění práva na obhajobu osoby, proti níž se trestní řízení vede. Některé údaje je možné zpřístupnit, o čemž rozhoduje orgán činný v trestním řízení.³⁹

4 Ochrana svědka

Ochrana svědka je jednou z citlivých otázek nejen při dokazování v trestním řízení před pachateli trestných činů, ale zejména pak v případech organizovaného zločinu. Nejsou výjimečné případy, kdy svědci odmítají veřejně vypovídat z obavy o svou bezpečnost, bezpečnost svých blízkých, zejména však v případech závažných trestných činů.

Ochrana svědků může také zahrnovat širokou škálu opatření a mechanismů, počínaje od fyzické ochrany svědka a osob blízkých, zejména před zastrašováním a vyhrožováním na životě, přes utajenou identitu svědka, jako je změna jeho osobních dat, případně zaměstnání, místo pobytu apod., až po speciální pravidla při procesu, např. dokazování prostřednictvím videokamery a videozáznamu s nahraným svědectvím, výslechu za pomoci použití průmyslové televize, prostřednictvím jiné osoby, svědectvím v jiné místnosti, než ve které se nachází obviněný apod.

Při provádění ochrany ohroženého svědka se může stát, že se střetávají protikladné požadavky:

Požadavek na dostatečnou ochranu svědka v případě, že by mu hrozilo nebo hrozí reálné nebezpečí, za to, že splní svou zákonnou povinnost svědčit, kdy je zájem společnosti na řádném odhalení a potrestání pachatele nebo pachatelů trestných činů, obviněného, kam patří i právo „vyslýchat nebo dát vyslýchat svědky proti sobě a

³⁹ Česko. Zákon č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů a o změně některých zákonů, (tiskový zákon), In Sbíрка zákonů, Česká republika 2013, částka 20.

dosáhnout předvolání a výslechu svědků ve svůj prospěch za stejných podmínek jako svědků proti sobě", jenž je uveden v čl. 6 odst. 3 písm. d) Evropské úmluvy. Takový aspekt „spravedlivého procesu" se nazývá principem „rovnosti zbraní", kdy Evropský soud tomuto přikládá vždy velký význam. Tudíž jde o velice složitý proces, který nemá jednoznačné řešení. Jde například o případ, kdy policie zjistí poznatky o zločinu neprocesní formou a případný svědek této trestné činnosti odmítne vypovídat anebo je ochoten vypovídat a to jen a pouze za určitých podmínek, které podle platné právní úpravy mu nemohou být splněny. Je nutné vzít v úvahu, že důkazní hodnota například takového anonymního svědka může být snížena a možnosti obhajoby v takovém případě jsou ztíženy.

Zabezpečení ochrany svědků je problémem, který dříve než Česká republika musela řešit, řešila řada jiných států, když se setkaly s organizovaným zločinem nepoměrně dřív než u nás.⁴⁰

Existují proto také cizozemské právní úpravy, které mohou být pro naši legislativu teoretickým východiskem nebo inspiračním zdrojem. K takovým otázkám existuje i judikatura Evropského soudu pro lidská práva, na kterou je nutné brát zřetel.

4.1 Utajený svědek

Institut utajovaného svědka byl zařazen do trestního řádu, v ustanovení § 55 odst. 2) trestního řádu, a byl označen jako významný prvek boje s kriminalitou, hlavně zejména boje s organizovaným a násilným zločinem.

Na počátku však tato norma byla vnímána s krajní nedůvěrou, která se projevila již ústavní stížností poslanců, kdy Ústavní soud první znění upravující možnost využití utajeného svědka zrušil. V současné době se již výše uvedený institut používá bez větších problémů. Nasvědčují-li zjištěné okolnosti tomu, že svědku nebo osobě, která mu je blízká a v souvislosti s podáním svědeckví jí zřejmě hrozí újma na zdraví nebo jiné vážné nebezpečí, spočívající v porušení jejich základních práv a svobod, a nelze-li

⁴⁰ Česko. Sjednání č. 209/1992 Sb., o *Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod*, (tiskový zákon). In Sbirka zákonu, Česká republika 1992, částka 41.

ochranu takového svědka spolehlivě zajistit jiným způsobem, orgán činný v trestním řízení učiní opatření k utajení totožnosti i podoby svědka. To znamená, že jméno, příjmení a jeho další osobní údaje se do protokolu nezapisují. Tyto osobní údaje se vedou odděleně od trestního spisu a mohou se s nimi seznamovat jen OČTŘ v dané věci. V takovém případě se svědek poučí o právu požádat o utajení své podoby a protokol podepíše smyšleným jménem a příjmením, pod kterým je pak veden. Když je třeba zajistit ochranu těchto osob, orgán činný v trestním řízení činí bezodkladně všechna potřebná opatření.

V těchto případech bývá se svědkem předem domluven způsob, popřípadě jak, kde bude vyslechnut, například za pomoci speciálních akustických zařízení, deformujících zvuk nebo například mimo jednací síň apod.⁴¹

Zvláštní způsob ochrany svědků a osob jim blízkých stanoví zvláštní zákon. Konkrétní opatření pak stanovuje zvláštní zákon č. 137/2001 Sb., o zvláštní ochraně svědka a dalších osob v souvislosti s trestním řízením.⁴²

5 Výpověď svědka a provádění důkazu svědkem

Svědék je osoba rozdílná od osoby obviněné, která byla orgánem činným v trestním řízení vyzvána, aby jako svědek vypovídala o skutečnostech, které vnímala svými smysly, viděla nebo slyšela apod. Svědek a vnímání jeho smysly je tedy nezastupitelné, nenahraditelné jinou osobou.

Jinak je tomu u znalce. Znalec na rozdíl od svědka, si svou znalost opatřil skutečností, o které má na základě odborných znalostí podávat posudek, v průběhu trestního řízení a za jeho účelem. Svědek těchto znalostí nabyl bez souvislosti s trestním řízením. Z tohoto je patrný rozdíl mezi svědkem a znalcem, kdy svědek na rozdíl od znalce nemá patřičné odborné znalosti. Znalec může působit jako jiná osoba, znalec je tedy zastupitelný.

⁴¹ JELÍNEK, J. a kol., *Trestní zákoník a trestní řád poznámkami a judikaturou*, 7. vydání, Praha Leges 2017, 1312 s., ISBN 978-80-7502-230-1.

⁴² Česko. Zákon č. 137/2001 Sb., *o zvláštní ochraně svědka a dalších osob v souvislosti s trestním řízením*, (tiskový zákon), In Sbíрка zákonů, Česká republika 2001, částka 56.

V tomtéž trestním řízení nemůže být osoba svědka také osobou obviněnou. Obviněný rovněž nemůže být v téže trestní věci svědkem ani v poměru k jiným obžalovaným a jiným obviněným. Svědek může být vyslechnut i jako poškozený. Svědek v téže trestní věci nemůže být ani jako policejní orgán, vyšetřovatel, státní zástupce, soudce nebo přísedící, tak jak je uvedeno v ustanovení § 30 trestního řádu. Je-li osoba svědka předvolána k hlavnímu líčení nebo zasedání, nemůže být v ní jako obhájce, jak je uvedeno v ustanovení § 35 odst. 2) trestního řádu.⁴³

Předpokladem pro úspěšné provedení výslechu svědka je pečlivá a důkladná příprava, kdy je zapotřebí, aby si vyslychající pečlivě a podrobně prostudoval všechn dosavadní materiál k věci, ujasnil si předmět výslechu, cíl výslechu, otázky, které mají být výsledkem svědka objasněny, vysvětleny.

Dále je třeba zjistit skutečnosti týkající se svědka, zejména o koho jde, v jakém postavení a poměru k vyslychané věci je, případně stanovit si plán výslechu. Návod k provedení úspěšného a vyčerpávajícího výslechu nelze dát pro jeho složitost a různorodost. Je možno však určit některé taktické metody svědeckého výslechu, které nám umožní výslech provést úspěšně.

Obecnou nebo základní směrnicí pro výslech svědka je ustanovení § 101 trestního řádu. Jak již bylo uvedeno výše, důležitým aspektem pro výslech svědka je jeho poučení o povinnosti vypovídat pravdu a nic nezamlčet. Součástí poučení, je-li ho třeba, je také poučení o utajení své podoby nebo své totožnosti, právu podepsat protokol pod smyšleným jménem a příjmením.

Při provádění důkazů výslechu svědka je potřeba dbát určitých zásad:

- dotaz svědka na jeho poměr k projednávané věci, ke stranám a podle okolnosti i na jiné skutečnosti,
- skutečnosti významné pro zjištění hodnověrnosti svědka,
- souvislá výpověď svědka o všem, co a odkud ví o věci, co viděl nebo slyšel,

⁴³ DRAŠTÍK, A., *Trestní řád – komentář*, 1. díl, Wolters Kluwer 2017, 2500 s., ISBN 978-807552-600-7.

- kladení otázek k doplnění výpovědi nebo odstranění neúplnosti nebo rozporů,
- zákaz kladení sugestivních otázek,
- výslech svědka se provádí ústně.

Rovněž při výslechu svědka u hlavním líčení platí určitá pravidla. Například výslech svědka provádí předseda senátu. Výjimkou výslechu svědka může být, výslech ze strany státního zástupce, výslech obviněným anebo jeho obhájcem. Svědek, který ještě nebyl vyslechnut, nemá být přítomen výslechu jiných svědků nebo obžalovaného, v případě, že existuje obava, že by svědek v přítomnosti obžalovaného nevypovídal pravdu, má předseda možnost, aby se obžalovaný vzdálil z jednací síně. Jedná-li se o svědka, jehož totožnost má být utajena, učiní předseda opatření k znemožnění jeho skutečné totožnosti, právo stran, obhájců a zmocněnců, případně zákonných zástupců vyslýchanému svědku dávat otázky, jestliže předseda již nemá žádné otázky.

Zvláštní pozornost je třeba věnovat, je-li vyslýchána jako svědek osoba mladší 15 let. Taková osoba se poučí přiměřeně svému věku a rozumovému vývoji, případně je třeba ji poučit podle ustanovení § 100 trestního řádu.⁴⁴

Z toho vyplývá, že poučenou osobu mladší 15 let nelze postihnout hrozbou trestní sankcí za křivou výpověď. Zákon zvláště upravuje, jak postupovat při výslechu osob mladších 15 let a o okolnostech, jejichž ožívání v paměti by mohlo nepříznivě ovlivnit duševní a mravní vývoj takové osoby. Výslech takové osoby by měl být zpravidla proveden kvalitně a šetrně, aby v průběhu řízení byla osoba svědka vyslýchána pouze jednou a výslech se nemusel opakovat, byly osvětleny všechny skutečnosti, o kterých svědek mohl podat zprávu a vypovídat pravdivě. Správné vedení výslechu je tedy důležité. Zákon tuto problematiku upravuje tak, že k výslechu se přibere osoba, která má zkušenosti s výchovou mládeže nebo pedagog. Tato přibraná osoba řádně přispěje k správnému a řádnému výslechu takové osoby, dle jejího duševního vývoje. Pokud to přispěje k řádnému a správnému výslechu, přiberou se k výslechu rodiče. Takto se učiní, je-li nepochybné, že rodiče nebudou mít na výsledku řízení zájem. V jiném případě by mohla jejich přítomnost při výslechu tento nepříznivě

⁴⁴ JELÍNEK, J. a kol., *Trestní zákoník a trestní řád poznámkami a judikaturou*, 7. vydání, Praha Leges 2017, 1312 s., ISBN 978-80-7502-230-1.

ovlivnit. Z tohoto plyne, že rodiče nemají nárok být přítomni výslechu, ale přiberou se jen, je-li to účelné. Účast rodiče při výslechu nemůže nahradit přítomnost pedagoga či jiné osoby.

Jestliže však tato osoba, jako svědek v době dalšího řízení dovršila patnáctý rok věku, platí pro ni při provádění důkazu jeho výslechem obecné předpisy.

V ustanovení § 112 trestního řádu se uvádí, že výslech osoby mladší patnácti let je třeba provádět tak, aby nebylo nutné ho opakovat. Tudíž je nutné dbát, aby při výslechu osoby, zejména v přípravném řízení, byly dodrženy požadavky na kontradiktornost dokazování, tzn. mluvit proti nebo oponovat, tak jak je uvedeno v čl. 6 Evropské úmluvy, ve které se uvádí, že obviněný má právo vyslýchat nebo dát vyslechnout svědky proti sobě nebo dosáhnout předvolání a výslech svědků ve svůj prospěch a za stejných podmínek jako svědků proti sobě. Vystupuje-li svědek v trestním řízení, kdy usvědčuje obviněného, má mít obviněný nebo jeho obhájce, při tomto řízení alespoň jednu možnost takovému svědku klást otázky.

Z tohoto vyplývá, že v přípravném řízení má být umožněn výslech osoby mladší patnácti let o všech okolnostech, které při oživování paměti by vzhledem k věku mohly nepříznivě ovlivnit mravní a duševní vývoj, účast obviněného nebo jeho obhájce, musí jim být umožněno kladení otázek osobám vyslýchaným. Při splnění této podmínky je možné protokol o výslechu osoby mladší patnácti let přečíst jako důkaz v hlavním líčení, aniž by byla osoba mladší patnácti let znovu vyslychána.

To znamená, že podmínkou pro použitelnost protokolu o výslechu svědka v hlavním líčení je to, že obviněný nebo obhájce anebo obhájce obviněného měli možnost se výslechu zúčastnit a klást svědkovi otázky i přesto, že taková podmínka v trestním řádu není výslovně uvedena.⁴⁵

Požadavek na kontradiktornost dokazování, která vyplývá z čl. 6 Evropské úmluvy, je nutné v každém případě respektovat. Tudíž je možno v hlavním líčení místo

⁴⁵ JELÍNEK, J. a kol., *Trestní zákoník a trestní řád poznámkami a judikaturou*, 7. vydání, Praha Leges 2017, 1312 s., ISBN 978-80-7502-230-1.

výslechu svědka číst protokol o výslechu svědka z přípravného řízení. Uvedený požadavek je zdůrazňován z důvodu, že zejména u trestných činů proti lidské důstojnosti, např. u trestného činu znásilnění podle ustanovení § 185 odst. 1,2 písm. b) trestního zákoníku nebo trestného činu pohlavního zneužití podle ustanovení § 187 trestního zákoníku, kdy je osoba mladší patnácti let poškozeným a obvykle taky jediným svědkem a její výpověď představuje přímý a možná i jediný usvědčující důkaz. Nerespektování takto uvedeného požadavku při kontradiktornosti dokazování může mít nepříznivé důsledky při dokazování u hlavního líčení.

V případě, že soud v hlavním líčení svědka nevyslechne osobně a jen přečte protokol sepsaný o jeho výslechu z přípravného řízení a na tomto založí svůj důkaz výroku o vině obžalovaného, odporuje takovýto postup soudu ustanovení čl. 6 odst. 3 písm. d) Evropské úmluvy, jestliže by alespoň obhájci obviněného nebylo umožněno být přítomen výslechu svědka v přípravném řízení a v tomto řízení mu klást otázky.

Při konfrontaci a rekognici platí přiměřeně úprava těchto otázek, kdy je brán zřetel na výpověď obviněného.⁴⁶

5.1 Hodnocení svědecké výpovědi

Svědecká výpověď patří k nejdůležitějším důkazním prostředkům, i když často trpí nepřesnostmi a rozpory. Je třeba, aby orgány činné v trestním řízení, jako například policejní orgán, vyšetřovatel, státní zástupce a soud znali příčiny nedostatků ve svědeckých výpovědích a dovedli je odhalit. Přitom je však nutné odhalit, zda se nejedná o výpověď vědomě křivou.

Výpověď může být nepravdivá i tehdy, kdy svědek vypovídá podle svého nejlepšího vědomí a svědomí. Nejpravdomluvnější a nejsvědomitější svědkové se někdy mohou ocitnout v rozporu se skutečností nebo se mohou mýlit. Pečlivým zkoumáním svědeckých výpovědí se ukázalo, že jejich pravdivost mnohdy závisí na celé řadě subjektivních a objektivních okolností, na které by měly orgány činné v trestním řízení brát zřetel při posuzování svědeckých výpovědí, které musí správně hodnotit.

⁴⁶ CÍSAŘOVÁ, D. a kol., *Trestní právo procesní*, Linde Praha 1999, 485 s., ISBN 80-7201-141-3.

Cennou pomůckou pro ně mohou být poznatky tzv. soudní psychologii, jejichž podstatnou a důležitou složkou je hodnocení svědecké výpovědi.

Při hodnocení svědeckých výpovědí je potřeba mít na zřeteli, že svědecká výpověď je tvořena a prochází třemi hlavními etapami a to:

1. vnímání určité skutečnosti,
2. zapamatování a uchování v paměti,
3. reprodukce.

V každé této etapě může dojít z různých důvodů k nesprávnosti nebo omylům, které mohou mít vliv na správnost sdělované výpovědi. Spolehlivost svědecké výpovědi tedy závisí na těchto okolnostech:

1. Správné vnímání určité skutečnosti-správné vnímání závisí především na možnostech fyzického vnímání. U vnímání může jít o skutečnosti, které mohou být na překážku, např. špatný zrak, špatný sluch, špatný psychický stav svědka, fyzická únava, špatná viditelnost, značná vzdálenost od místa události atd. Na vnímání může mít vliv soustředěnost a pozornost svědka zaměřena jiným směrem než na událost. Na vnímání skutečností může mít vliv i povaha vnímaných skutečností, která upoutává pozornost. Lépe upoutává pozornost a lépe se vnímá mimořádná událost, např. surové provedení činu oproti běžné události. Svědek lépe vnímá ty okolnosti, které ho zajímají. Ostatní skutečnosti a okolnosti události svědek vnímá zpravidla méně přesně a úplně, případně je nevnímá. Mezi rozdíly vnímání svědků patří různé okruhy zájmů, kterými je toto způsobeno, tedy každý svědek vnímá jiné skutečnosti. Toto nesprávné vnímání bývá vyvoláno nenadálostí činu, rozrušením, pocitem strachu, jenž byl činem vyvolán. Takové momenty mají především význam u osob poškozených trestným činem. Událost, která proběhla v krátké době, bývá zpravidla vnímána hůře než událost, která probíhala déle.

2. Zapamatování si a uchování v paměti vnímaných skutečností-svědka není schopen si vždy zapamatovat a uchovat v paměti vnímaný jev dostatečně a přesně. V průběhu doby na některé skutečnosti zapomíná, zpravidla na ty, o které nemá zájem.

Vlivem pozdějších dojmů, například pod vlivem vyprávění o události, o které slyšel od jiných lidí nebo pod vlivem připomínek z vlastního líčení, si na skutečnosti opět vzpomíná, doplňuje. Další možnou příčinou různých změn a doplňků události uchovaných v paměti může být zvláště vyvinutá fantazie, zejména jde o výpověď dětí. Na okolnosti uchování v paměti mohou mít dále vliv vlastnosti paměti, která je u různých osob rozdílná, např. paměť sluchová, vizuální. Svou roli hraje rovněž délka doby, která uplynula od vnímání události do její výpovědi. Na paměť mají vliv i různé choroby, s kterými bývá spojeno i oslabení a ztráta paměti-sešlost věkem, kornatění tepen, organické onemocnění mozku apod.

3. Správná reprodukce vnímání skutečnosti při výslechu-svědka není schopen vždy správně reprodukovat to, co správně vnímal a co si zapamatoval. Příčinou může být nezpůsobnost se přesně vyjadřovat, rozčilení při výslechu, nervozita atd. Značný význam zde má způsob, jakým je výslech svědka prováděn, zejména taktní a klidný přístup a postup vyslychajícího. Nemalý vliv má také prostředí, ve kterém se osoba svědka nebo vyslychané osoby nachází. Správné zhodnocení svědeckého důkazu je činností velmi složitou a obtížnou. Přitom by se měly zhodnotit subjektivní okolnosti i objektivní okolnosti, jež mají na výpověď vliv. Na tomto podkladě je důležité jeho zhodnocení a srovnání s tím, co bylo v procesu zjištěno jinými důkazy, případně určit hodnověrnost výpovědi. Ze svědecké výpovědi má důkazní význam jen taková zpráva o skutečnostech, kde svědek uvádí svůj úsudek, dohady a nikoliv jen jejich hodnocení. OČTŘ pak musí z těchto skutečností vyhodnotit svůj vlastní úsudek.

Současná právní úprava ochrany ohroženého svědka má nyní následující podobu:

Nasvědčují-li zjištěné okolnosti tomu, že svědku nebo osobě jemu blízké hrozí újma na zdraví nebo jiné vážné porušení jeho základních práv, v souvislosti s podáním svědectví a nelze-li spolehlivě ochranu svědka zajistit jiným způsobem, orgán činný v trestním řízení učiní opatření k utajení jeho podoby. V takovém případě se jméno, příjmení, a další jeho osobní údaje do protokolu nezapisují. Tyto jeho osobní údaje se vedou odděleně od trestního spisu a seznamovat se s nimi mohou pouze orgány činné v trestním řízení.

V takovém případě se svědek rovněž poučí o právu požádat o utajení své podoby, podepsat protokol smyšleným jménem a příjmením, pod kterým je pak po celou dobu veden.

Úprava respektuje podle důvodové zprávy požadavek na minimalizaci takového zásahu do jiného základního práva, které stanoví pouze subsidiární-podpůrné možnosti aplikace již zmíněného postupu, tzn. nelze-li cíle dosáhnout jiným opatřením. Konkrétní opatření a postupy zvolí předseda senátu, a tyto budou záviset na konkrétních okolnostech případu a v zákoně nejsou uvedena ani taková demonstrativní opatření. Podle ustanovení § 209 trestního řádu je ochrana svědka jen výsečí širšího problému ochrany ohrožených svědků, jejich blízkých po dobu trestního řízení a dle potřeby i následně po jejich skončení a potřebné legislativní úpravy by v tomto směru byly velmi žádoucí. Nelze přehlédnout, že současná právní úprava ochrany ohroženého svědka je neorganický roztržštěna do pěti ustanovení. Konkrétně se jedná o ustanovení § 55 odst. 2) trestního řádu, o ustanovení § 65 odst. 2) trestního řádu, o ustanovení § 101a) trestního řádu, o ustanovení § 165 odst. 1) trestního řádu, o ustanovení § 209 odst. 2) trestního řádu, přičemž stěžejní předpoklad k utajení je rozveden v ustanoveních o sepisování protokolu.⁴⁷

⁴⁷ CÍSAŘOVÁ, D. a kol., *Trestní právo procesní*, Linde Praha 1999, 485 s., ISBN 80-7201-141-3.

6 Závěr

Jako téma práce bylo zvoleno Postavení svědka v trestním řízení, jelikož svědek a jeho postavení v trestním řízení je problematikou velmi celospolečensky a odborně aktuální. Pro širokou laickou veřejnost nejsou známy všechny postupy a možnosti na jedné straně orgánů činných v trestním řízení a na straně druhé oprávnění a povinnosti svědka.

Současná účinná úprava „de lege lata“ právního stavu, zajišťuje práva obviněného na jeho obhajobu, kdy její součástí je i právo na přítomnost výslechu svědka a právo klást mu otázky. Tímto se svědek dostává do určitého stresu a je mu vystaven, když je po něm vyžadováno, aby se soustředil na to, o čem má vypovídat, nebo co viděl. Přitom je sledován obviněným, jeho obhájcem, kteří se snaží dostat svědka do úzkých, znevěrohodnit jeho osobu a jeho výpověď. Není se čemu divit, že někteří svědci se snaží vyhnout své zákonné povinnosti poskytnout svědeckou výpověď, a před OČTŘ vypovídají ve stylu-nevím, neviděl jsem, nepamatuji si apod.

Možnou inspirací pro zákonodárce v optice „de lege ferenda“ návrhů lze poukázat na případnou možnost přečíst záznam o podání vysvětlení svědka podle ustanovení § 158 odst. 5) trestního řádu, po sdělení obvinění a rovněž možnost provádět výslech svědka na dálku pomocí tzv. videokonferencí apod. V praxi se tyto videokonference provádějí pouze při závažných trestních kauzách, při utajení svědků a při mezinárodních spolupracích.

Zde narážíme na jednu závažnou věc, která sice s právem procesním a právem hmotným nemá nic společného, a tou závažnou věcí jsou finance na pořízení techniky. Podle zjištěných skutečností by stát, neměl šetřit tam, kde jde o zájem společnosti, o bezpečnost a ochranu zájmů občanů. Možná by se našly další způsoby, jak lépe zajistit ochranu svědků a efektivněji provádět jejich výslech, snížit jejich zatížení při zachování práva na obhajobu obviněného. V rámci vyhodnocení možných zefektivňujících návrhů by z hlediska procesních možností bylo vhodné a účinné více využívat záznamovou techniku tzv. videokonference apod., čímž by tak došlo k snížení zatěžování svědka.

Rovněž by tak došlo k úspoře finančních prostředků, když by svědek nebo obviněný, případně odsouzený nacházející se ve výkonu trestu odnětí svobody, nemusel jezdit, být převážen z věznice, přes celé území České republiky k jednání u soudu.

Cílem práce je teoreticko-praxeologické definování a demonstrování osoby svědka v trestním řízení, jelikož osoba svědka a jeho svědectví hraje v trestním řízení rozhodující úlohu, kdy na základě svědectví je například pachatel usvědčen, uznán vinným a následně odsouzen.

Seznam použitých zdrojů

Literární zdroje

1. CÍSAŘOVÁ, D. a kol., *Trestní právo procesní*, Linde Praha 1999, 485 s., ISBN 80-7201-141-3.
2. ČÍRTKOVÁ, L., *Kriminální psychologie*, 1. vydání, Euroumiva 1998, 243 s., ISBN 80-85858-70-3.
3. DRAŠTÍK, A., *Trestní řád – komentář*, 1. díl, Wolters Kluwer 2017, 2500 s., ISBN 978-807552-600-7.
4. GRIGULEVIČ, I.R., *Dějiny inkvizice*, Svoboda 1973, 387 s.
5. JELÍNEK, J. a kol., *Trestní právo procesní*, 5. aktualizované vydání, Linde Praha, Právní a ekonomické nakladatelství a knihkupectví v roce 2007, 749 s., ISBN 978-80-7201-641-9.
6. JELÍNEK, J. a kol., *Trestní zákoník a trestní řád poznámkami a judikaturou*, 1. vydání, Praha Leges 2009, 1216 s., ISBN 978-80-87212-22-6.
7. JELÍNEK, J. a kol., *Trestní zákoník a trestní řád poznámkami a judikaturou*, 7. vydání, Praha Leges 2017, 1312 s., ISBN 978-80-7502-230-1.
8. KUPKA, V., *Trestní právo hmotné, Obecná část*, 1. vydání, Armex Publishing, Praha 2010, 148 s., ISBN 978-80-86795-86-7.
9. *Listina základních práv a svobod*, č. 2/1993 Sb., ÚZ č. 388, Sagit, 192 s., ISBN 80-7208-371-6.
10. ŠÁMAL, P. A kol., *Trestní řád*, Komentář I. Díl, 5 vydání, Praha: C.H. Beck 2005, s. 1432, ISBN 80-7179-405-8.
11. ŠÁMAL, P. a kol., *Trestní řád I, § 1 až 156, komentář*, 7. vydání, Praha: C.H. Beck 2013, s. 1920, ISBN 978-80-7400-465-0.
12. Ústava České republiky, Listina základních práv a svobod, ÚZ č. 388, Sagit, 192 s., ISBN 80-7208-371-6.

Legislativní dokumenty

1. Česko. Zákon č. 273/2008 S., *o Policii České republiky*, (tiskový zákon). In Sbíрка zákonů, Česká republika 2008, částka 91.
2. Česko. Zákon č. 45/2013 Sb., *o obětech trestných činů a o změně některých zákonů*, (tiskový zákon). In Sbíрка zákonů, Česká republika 2013, částka 20.
3. Česko. Sjednání č. 209/1992 Sb., *o Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod*, (tiskový zákon). In Sbíрка zákonů, Česká republika 1992, částka 41.
4. Česko. Zákon č. 137/2001 Sb., *o Zvláštní ochraně svědka a dalších osob v souvislosti s trestním řízením*, (tiskový zákon). In Sbíрка zákonů, Česká republika 2001, částka 56.

Elektronické zdroje

1. *Nález Ústavního soudu č. II. ÚS 955/18*, Brno, ze dne 9.7.2018, www.usoud.cz/fileadmin/user_upload/Tiskova_mluvci/Publikovane_nalezky/2018/II._US_955_18_an.pdf
2. *Instrukce č. 505/2001*, vydaná Ministerstvem spravedlnosti, vnitřní a kancelářský řád pro okresní, krajské a vrchní soudy, vydáno 3.12.2001, 295 s., sbírka 181/2001-OD-ST(2), částka 2/2012, www.epravo.cz/vyhledavani-aspi/?Id=77705&Section=1&IdPara=1&ParaC=2